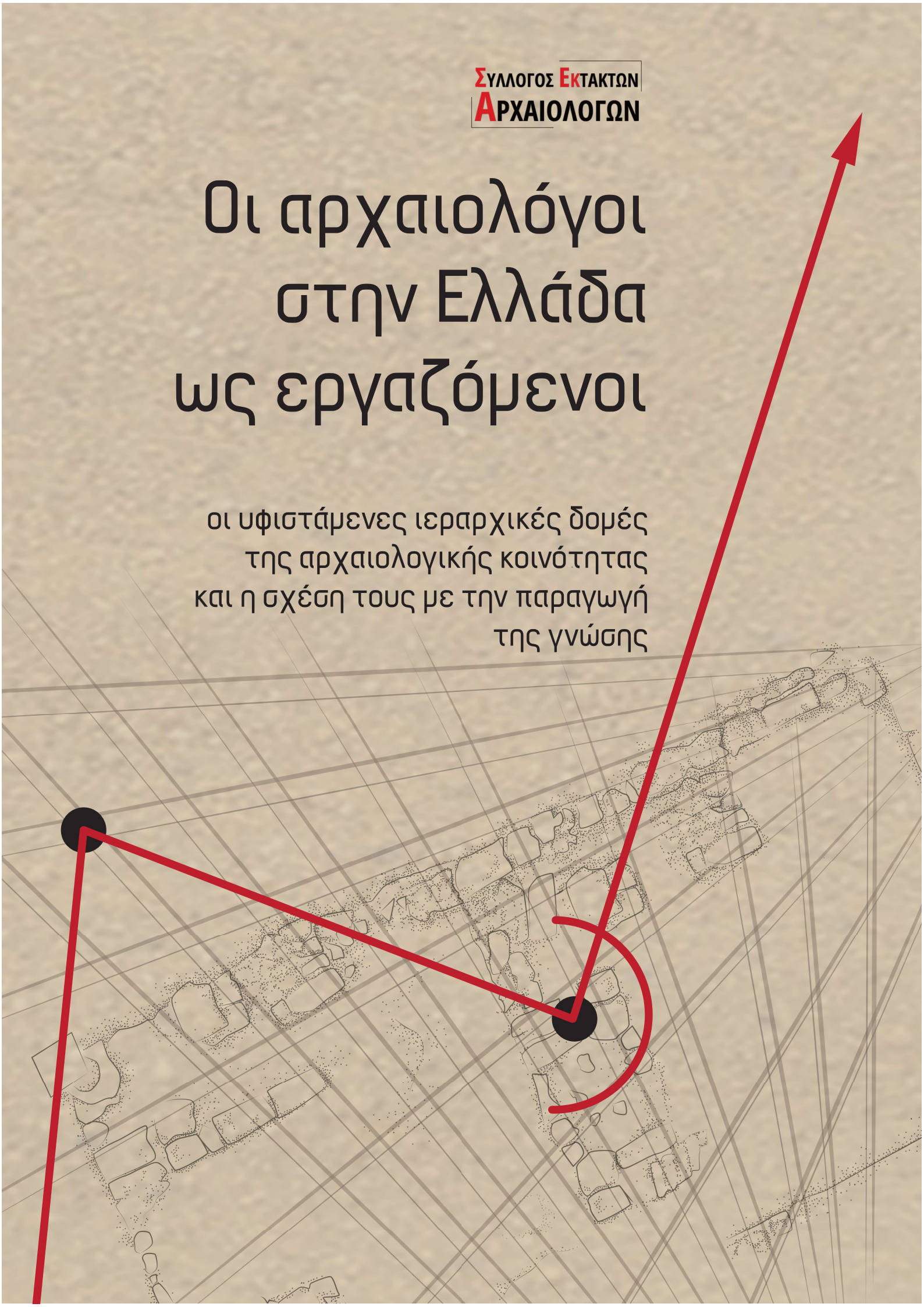

Οι αρχαιολόγοι στην Ελλάδα ως εργαζόμενοι

οι υφιστάμενες ιεραρχικές δομές
της αρχαιολογικής κοινότητας
και η σχέση τους με την παραγωγή
της γνώσης

Οι αρχαιολόγοι στην Ελλάδα ως εργαζόμενοι

Οι υφιστάμενες ιεραρχικές δομές της αρχαιολογικής κοινότητας και η σχέση τους με την παραγωγή της γνώσης

Οργανωτική Επιτροπή συνεδρίας:

Κλέα Δαραβίγκα, Δημήτρης Κλουκίνας, Ελένη Κουτσοπούλου, Τάσος Μπεκιάρης,
Γιάννης Σταυριδόπουλος

Επιμέλεια Πρακτικών:

Δημήτρης Κλουκίνας

Μακέτα εξωφύλλου και οπισθοφύλλου:

Μένη Μπιντέρη

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΚΤΑΚΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ

Οι αρχαιολόγοι στην Ελλάδα ως εργαζόμενοι

**Οι υφιστάμενες ιεραρχικές δομές της αρχαιολογικής
κοινότητας και η σχέση τους με την παραγωγή της γνώσης**

ΑΘΗΝΑ 2025

Περιεχόμενα

Οι αρχαιολόγοι στην Ελλάδα ως εργαζόμενοι: οι υφιστάμενες ιεραρχικές δομές της αρχαιολογικής κοινότητας και η σχέση τους με την παραγωγή της γνώσης.. 1

Εξειδικεύσεις σε προκηρύξεις πρόσληψης ΙΔΟΧ αρχαιολόγων: μετατρέποντας τη διαδικασία επιλογής σε υπόδειξη προσωπικού στις συμβάσεις του δημοσίου..... 2
Δήμητρα Αντωνίου, Δημήτρης Κουφοβασίλης, Δημήτρης Παπούδας

Η σημασία της έρευνας στα Πανεπιστήμια και τις ανθρωπιστικές επιστήμες: προκλήσεις και προοπτικές.....11
Μαργαρίτα Αρβανιτάκη, Ελένη Κουτσοπούλου, Πάυλος Λαθήρας

Η ανεργία στον κλάδο των αποφοίτων των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας και το ζήτημα των ταχύρρυθμων σεμιναρίων στο επάγγελμα του ξεναγού.....16
Αικατερίνη-Μαρία Σπυροπούλου

Αρχαιολογία πεδίου ή πεδίο κέρδους;.....26
Σοφία Δουλκερίδου, Σαβίνα Λίτση, Ασημίνα Παπαθανασίου, Λυδία Τσιαπλέ, Αργυρώ Τσούμαρη, Ρίτα Χατζή

Οι αντίρροπες δυνάμεις της εγχώριας διαδικασίας αρχαιολογικής παραγωγής ως αιτία μετατροπής του συμβασιούχου αρχαιολόγου σε «έκτακτο».30
Κλεά Δαραβίγκα

Οι αρχαιολόγοι στην Ελλάδα ως εργαζόμενοι: οι υφιστάμενες ιεραρχικές δομές της αρχαιολογικής κοινότητας και η σχέση τους με την παραγωγή της γνώσης.

Στις 15 Ιουνίου 2024 ο Σύλλογος Έκτακτων Αρχαιολόγων διοργάνωσε ολοήμερη συνεδρία στο πλαίσιο των *Αρχαιολογικών Διαλόγων* που έλαβαν χώρα στην Θεσσαλονίκη (14-16 Ιουνίου 2024). Το παρόν τεύχος Πρακτικών περιλαμβάνει τις πέντε ανακοινώσεις (τέσσερα κείμενα και μία περίληψη) που παρουσιάστηκαν στην εν λόγω συνάντηση.

Παρά την ευρέως αποδεκτή σπουδαιότητα του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας μίας επιστημονικής κοινότητας για την ίδια την επιστημονική παραγωγή, στην Ελλάδα η συζήτηση γύρω από τις δομές της αρχαιολογικής κοινότητας και τις επιπτώσεις τους στην παραγωγή της αρχαιολογικής γνώσης απορρίπτεται ως «έξω-επιστημονική». Ο κατακερματισμός, από την άλλη, των αρχαιολόγων-παραγωγών ανάμεσα σε ακαδημαϊκούς, ανεξάρτητους και επί συμβάσει ερευνητές, μονίμους, αορίστου χρόνου και εκτάκτως εργαζόμενους υπαλλήλους της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας επιδεινώνει το καθεστώς σιωπής και ευνοεί την απουσία πραγματικού διαλόγου.

Στο πλαίσιο της θεματικής συνεδρίας και στρογγυλής τράπεζας του Συλλόγου Εκτάκτων Αρχαιολόγων (ΣΕΚΑ), επιχειρήσαμε να ανοίξουμε έναν πρώτο διάλογο γύρω από την άρρηκτη σχέση εργασιακής συνθήκης και επιστημονικής ταυτότητας, τη σχέση των θεσπισμένων αλλά και άτυπων ιεραρχικών δομών με το εύρος των επιστημονικών πρωτοβουλιών μας, τους τρόπους με τους οποίους η αρχαιολογική κοινότητα επιλέγει τελικά να διεκδικήσει και να διαμορφώσει τον κοινωνικό της ρόλο.

Στο πρώτο μέρος της συζήτησης, που πραγματοποιήθηκε με τη μορφή προφορικών ανακοινώσεων, αρχαιολόγοι που εργάζονται στην Ελλάδα, ανεξάρτητα από τη θεσμική τους θέση, την σχέση και τον χώρο εργασίας τους, κατέθεσαν την προσωπική τους οπτική με τη μορφή σύντομης ανακοίνωσης-εισήγησης ως έναυσμα διαλόγου και συζήτησης. Το δεύτερο μέρος της συζήτησης είχε τη μορφή στρογγυλής τράπεζας με εισηγητές που σχολίασαν με βάση την αρχαιολογική τους ταυτότητα, ενώ το κοινό είχε τη δυνατότητα τοποθέτησης στα πολύ-άριθμα ζητήματα που τέθηκαν. Εισηγητές στην στρογγυλή τράπεζα υπήρξαν οι Γιάννη Θεοχάρης (Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο, ΥΠΠΟ), Χρήστος Μηλιώνης (αρχαιολόγος ΙΔΟΧ, ΣΕΠ στο ΕΑΠ) και Αριστοτέλης Μέντζος (ομότιμος καθηγητής ΑΠΘ) και Γιάννης Σταυριδόπουλος (ανεξάρτητος ερευνητής, συμβασιούχος αρχαιολόγος), ενώ συντονιστές ήταν οι Τάσος Μπεκιάρης και Ελένη Κουτσοπούλου.

Εξειδικεύσεις σε προκηρύξεις πρόσληψης ΙΔΟΧ αρχαιολόγων: μετατρέποντας τη διαδικασία επιλογής σε υπόδειξη προσωπικού στις συμβάσεις του δημοσίου.

Δήμητρα Αντωνίου, Δημήτρης Κουφοβασίλης, Δημήτρης Παπούδας

Περίληψη

Καταπατώντας τα πρότυπα πρόσληψης προσωπικού που το ίδιο κατά καιρούς έχει συντάξει, το Υπουργείο Πολιτισμού ολοένα και συχνότερα προκηρύσσει θέσεις πρόσληψης ΙΔΟΧ αρχαιολόγων με απαίτηση υπερ-εξειδίκευσης, «φιλτράροντας» και θέτοντας αυτομάτως εκτός διεκδίκησης εργασίας τους αρχαιολόγους που δεν διαθέτουν τα προαπαιτούμενα από την εκάστοτε προκήρυξη, εξειδικευμένα προσόντα.

Το άρθρο στοχεύει να δείξει ότι οι Εφορείες Αρχαιοτήτων για να διευκολύνουν τους εαυτούς τους, με την εν λόγω διαδικασία διαμορφώνουν ένα πεδίο υποκειμενισμού (έως αυθαιρεσίας) στην επιλογή των «καταλληλότερων» προς εργασία υποψηφίων. Με βασική πηγή το σύνολο των επίσημων καταγγελιών του Συλλόγου Εκτάκτων Αρχαιολόγων (Σ.ΕΚ.Α.) καταγράφεται η μορφή της αντεργατικής διαδικασίας, σταχυολογούνται χαρακτηριστικές εκφάνσεις της, ενώ επιχειρείται να αναδειχθεί η αντιεπιστημονική και αντι-αρχαιολογική διάσταση των προκηρύξεων με εξειδικεύσεις, καθώς και πτυχές από συνεπαγόμενα προβλήματα που αφορούν την αναγνώριση της προϋπηρεσίας των αρχαιολόγων σε τέτοιες συμβάσεις.

1. Πώς προσλαμβανόμαστε;

Όπως είναι γνωστό, οι συμβασιούχοι αρχαιολόγοι προσλαμβανόμαστε και εργαζόμαστε με δύο κύριους τρόπους:

α) με το **καθεστώς** της λεγόμενης «**αυτεπιστασίας**», όπου ο ουσιαστικός και τυπικός εργοδότης μας είναι το Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠΠΟ). Τόσο οι προκηρύξεις όσο και οι προσλήψεις διενεργούνται από τις Εφορείες Αρχαιοτήτων ή τις Διευθύνσεις και Περιφερειακές μονάδες του ΥΠΠΟ. Η επιλογή του προσωπικού γίνεται έπειτα από κατάθεση φακέλου των υποψηφίων και ανάδειξη των συνανδέλφων που συγκεντρώνουν την υψηλότερη μοριοδότηση, με βάση τα κριτήρια που έχει θέσει ο ΑΣΕΠ και το ΥΠΠΟ.

β) με ευθεία υπόδειξη από την πλευρά της Εφορείας, του προσωπικού που θα εργαστεί στα «**έργα τρίτων**». Το ΥΠΠΟ διατηρεί την εποπτεία της επιστημονικής εργασίας, ωστόσο εδώ ο τυπικός εργοδότης είναι ιδιώτης. Κάθε χρόνος που περνάει, οι ορέξεις των εργολάβων μεγαλώνουν, και διαρκώς διεκδικούν

μεγαλύτερο ρόλο από αυτόν του τυπικού εργοδότη. Εφόσον πληρώνουν, θέλουν οι ίδιοι να ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα διενεργούνται οι ανασκαφές και οι αρχαιολογικές εργασίες.

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά, συγκεκριμένα, την πρώτη κατηγορία εργαζομένων. Οι συντάκτες της, θεωρούν ότι οι Εφορείες Αρχαιοτήτων ολοένα και συχνότερα, ερμηνεύοντας και παραβιάζοντας τον τυπικό τρόπο διενέργειας προκηρύξεων πρόσληψης ΙΔΟΧ αρχαιολόγων, μετατρέπουν ολοένα και περισσότερο τη διαδικασία επιλογής σε υπόδειξη προσωπικού στις συμβάσεις του δημοσίου.

2. Πώς θέλουμε να προσλαμβανόμαστε στις προκηρύξεις του δημοσίου;

Ζητάμε μόνιμη και σταθερή εργασία. Οτιδήποτε άλλο, εκτός από ομηρία, απαξίωση και ευθεία υποτίμησή μας, είναι εργασιακό και επιστημονικό μπάλωμα, και μόνο ως τέτοιο έχει θέση στην αναφορά μας.

Σε ό,τι αφορά συγκεκριμένα στον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούνται οι προσλήψεις στις προκηρύξεις του δημοσίου, έναν τρόπο δηλαδή που το ίδιο το κράτος έχει διαμορφώσει, η θέση των συντακτών ταυτίζεται με τη δημόσια επίσημη θέση του ΣΕΚΑ, η οποία εξάλλου συναντάει τη βούληση και τη σκέψη της μεγάλης πλειοψηφίας των επί συμβάσει αρχαιολόγων: **πρέπει να προσλαμβανόμαστε χωρίς «προαπαιτούμενα», με μοναδική προϋπόθεση το πτυχίο μας.** Οι προκηρύξεις πρέπει να ζητούν «ΠΕ Αρχαιολόγο», με αναγνώριση και μοριοδότηση όλης της εμπειρίας των συναδέλφων (σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα) και όλων των συναφών τίτλων σπουδών. Η σταθερή και τυπική τήρηση ενός προτύπου προσλήψεων, και των κανόνων που τον διέπουν αναφορικά με τη διαδικασία επιλογής προσωπικού, ΔΕΝ μειώνουν την ανεργία, αλλά τουλάχιστον μειώνουν την αίσθηση της αδικίας έως προκλητικής αυθαιρεσίας που προκαλούν κάποιες προκηρύξεις πρόσληψης ΙΔΟΧ αρχαιολόγων.

3. Υποδείγματα πρόσληψης ΙΔΟΧ προσωπικού

Το ίδιο το ΥΠΠΟ διά της ΕΔΕΠΟΛ εξέδιδε μέχρι και τον Ιούνιο του 2017 υποδείγματα πρόσληψης ΙΔΟΧ προσωπικού που δεν επέτρεπαν καμία δημιουργική ερμηνεία ως προς τη μία, ενιαία και αδιαίρετη, «ειδικότητα ΠΕ Αρχαιολόγος». Τελεία. Πάντως, παρά το γεγονός ότι το υπόδειγμα ήταν σαφές, καταγράφονταν περιπτώσεις προκηρύξεων με εξειδικεύσεις που παραβίαζαν το «ΠΕ Αρχαιολόγος», και προαπαιτούσαν άλλες σπουδές ή εμπειρία.

Σε κάθε περίπτωση, από τον Ιούνιο 2020 και μετά (**Εικ. 1**), κάπου ανάμεσα στις αποφάσεις τεμαχισμού της Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη και τσιμεντώματος της Ακρόπολης της Αθήνας, προφανώς επέρχεται κάποια απότομη αναβάθμιση της επιστημονικής γνώσης, και, συνεπώς, της απαίτησης εξειδίκευσης των αρχαιολόγων. Πλέον, δίπλα στην ειδικότητα «ΠΕ Αρχαιολόγος», αναγνωρίζονται από

τα υποδείγματα του ΥΠΠΟ οι ειδικότητες «ΠΕ Αρχαιολόγος με εξειδίκευση στην Προϊστορική - Κλασική Αρχαιολογία», «ΠΕ Αρχαιολόγος με εξειδίκευση στη Βυζαντινή - Μεταβυζαντινή Αρχαιολογία», «ΠΕ Αρχαιολόγος με εξειδίκευση στην Ιστορία της Τέχνης», «ΠΕ Αρχαιολόγος με εξειδίκευση στη Μουσειολογία», «κλπ.».

ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΟΥΜΕ		
Την πρόσληψη επιστημονικού προσωπικού και τεχνιτών, με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, για την εκτέλεση των αρχαιολογικών εργασιών για χρονικό διάστημα από την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης και έως(ημερομηνία), με δυνατότητα ανανέωσης ή παράτασης της σύμβασης έως το τέλος του έργου.		
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΕΣΕΩΝ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΠΕ Αρχαιολόγοι	 θέσεις	
ΠΕ Μηχανικοί ειδικότητας [...] με εξειδίκευση στην [...] (π.χ. οι Αρχιτέκτονες στην αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων)	 θέσεις	

2017

ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΟΥΜΕ		
Την πρόσληψη επιστημονικού προσωπικού και λοιπών ειδικοτήτων, με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, για την εκτέλεση των αρχαιολογικών εργασιών του υποέργου [...] της πράξης [...] για χρονικό διάστημα [...] μηνών από την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης, με δυνατότητα ανανέωσης ή παράτασης της σύμβασης έως τη λήξη του υποέργου, εφόσον κριθεί αναγκαίο από την εξέλιξη αυτού.		
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΕΣΕΩΝ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΠΕ Αρχαιολόγων (όταν δεν απαιτείται εξειδίκευση από τη φύση του έργου πχ όταν πρόκειται για σωστικά έργα) ή ΠΕ Αρχαιολόγων με εξειδίκευση στην [...] [Π.χ Προϊστορική – Κλασική Αρχαιολογία, Βυζαντινή – Μεταβυζαντινή Αρχαιολογία, Ιστορία Τέχνης, Μουσειολογία κλπ]		
ΠΕ Μηχανικών ειδικότητας [...] με εξειδίκευση στην [...] [π.χ. οι Αρχιτέκτονες στην αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων]		

2020

Εικ. 1. Πρότυπο προκηρύξεων Ιουνίου 2017 και Ιουνίου 2020.

Κατά την άποψή μας, τον Ιούνιο του 2020 άνοιξε επισήμως η κερκόπορτα των εξειδικεύσεων, πρακτικώς για δύο λόγους. Πρώτον, οι ΕΦΑ, η ΓΔΑΠΚ, και η ΕΔΕΠΟΛ είχαν κουραστεί να λαμβάνουν τις καταγγελίες του ΣΕΚΑ για παράτυπες εξειδικεύσεις στις προκηρύξεις, και αναζήτησαν δίοδο εύκολης διαφυγής. Δεύτερον, οι συντάκτες του υποδείγματος σκέφτηκαν να μεταφέρουν με μηχανιστικό όσο και λάθος τρόπο, τον «κλάδο» και τις «ειδικότητες» των μονίμων όπως αυτές συμβατικά προσδιορίστηκαν στο Οργανόγραμμα του 2018 (**Εικ. 2**).

Θέσεις προσωπικού		
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΠΕ)		
ΚΛΑΔΟΙ - ΘΕΣΕΙΣ		
1	Κλάδος ΠΕ Διοικητικού – Οικονομικού	287
2	Κλάδος ΠΕ Αρχαιολόγων	
	Ειδικότητες:	
	Προϊστορικών – Κλασικών	299
	Βυζαντινών – Μεταβυζαντινών	160
	Ιστορικών Τέχνης	42
	Μουσειολόγων	27
	Επιγραφολόγων	2
	Νομισματολόγων	3
	Πολιτιστικής Διαχείρισης	11
	Αρχαιοζωολόγων	4
	Αρχαιοβοτανολόγων	4
3	Κλάδος ΠΕ Μηχανικών	

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΟΡΙΣΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ (ΙΔΑΧ)		
ΒΑΘΜΙΔΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΠΕ)		
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ - ΘΕΣΕΙΣ		
1	Ειδικότητας Διοικητικού – Οικονομικού	176
2	Ειδικότητα Αρχαιολόγων	
	ΠΕ Αρχαιολόγων 1	
	Ειδικότητας Αρχαιολόγων- Προϊστορικών - Κλασικών	370
	Ειδικότητας Αρχαιολόγων- Βυζαντινών - Μεταβυζαντινών	128
	Ειδικότητας Αρχαιολόγων- Ιστορικών Τέχνης	2
	Ειδικότητας Αρχαιολόγων- Μουσειολόγων	15
	Ειδικότητας Αρχαιολόγων- Νομισματολόγων	2
	Ειδικότητας Αρχαιολόγων- Πολιτιστικής Διαχείρισης	12
	Ειδικότητας Αρχαιολόγων- Αρχαιοζωολόγων	1
	Ειδικότητας Αρχαιολόγων -Αρχαιοβοτανολόγων	1
3	Ειδικότητα Μηχανικών	

Εικ. 2. Οργανόγραμμα 2018: θέσεις μονίμων και ΙΔΑΧ αρχαιολόγων.

Σε αυτό, καταγράφονται 552 μόνιμοι συνάδελφοι και 532 ΙΔΑΧ, όπου και μια θέση για την «ειδικότητα ΠΕ Αρχαιολόγος». Για το σύνολο των 1084 συναδέλφων, προβλέπονται οι ειδικότητες Αρχαιολόγου, Αρχαιολόγου Προϊστορικών - Κλασικών, Αρχαιολόγου Βυζαντινών - Μεταβυζαντινών, Αρχαιολόγου Ιστορικού Τέχνης, Αρχαιολόγου Μουσειολόγου, Αρχαιολόγου Επιγραφολόγου, Αρχαιολόγου Νομισματολόγου, Αρχαιολόγου στη Πολιτιστική Διαχείριση, Αρχαιολόγου Αρχαιοζωολόγου και Αρχαιολόγου Αρχαιοβοτανολόγου.

Παρατήρηση 1η: αυτό που ονομάζεται «κλάδος» και «ειδικότητα» για τους μονίμους και ΙΔΑΧ συναδέλφους μας, αντιγράφεται ως «ειδικότητα» και «εξειδίκευση» για τους συμβασιούχους αρχαιολόγους. Προφανώς και δεν υπάρχει καμία επιστημονική διαμόρφωση Οργανογραμμάτων και Υποδείγματων, αλλά φανερό τρικυμία εν κρανίω εκείνων που τα διαμορφώνουν, οι οποίοι απλώς αναζητούν με φορμαλιστικό, αλλά και πρόχειρο, τρόπο να βάλουν σε κουτάκια όλους τους εργαζόμενους.

Παρατήρηση 2η: ακόμη κι αν οι συντάκτες του υποδείγματος πρόσληψης ΙΔΟΧ αρχαιολόγων είχαν αξιωθεί να μεταφέρουν πιστά τη διάκριση των μονίμων/ΙΔΑΧ αρχαιολόγων στο πεδίο των εκτάκτων αρχαιολόγων, αυτό και πάλι δεν θα σήμαινε ότι η πράξη είναι σωστή. ΔΕΝ προκύπτει από πουθενά ότι η διαίρεση των συμβασιούχων αρχαιολόγων πρέπει να είναι ανάλογη των μονίμων, και αντιθέτως, η (συμβατική και άστοχη, όπως λέμε εμείς) διάκριση των μονίμων αφορά, ΡΗΤΑ και ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ, μόνον αυτούς.

Διαπιστώνουμε					
Ότι οι κατωτέρω υπάλληλοι του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού της Εκπαιδευτικής Βαθμίδας Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (ΠΕ), των κλάδων ΠΕ Αρχαιολόγων και ΠΕ Ιστορικών, κατατάσσονται από την 17.02.2023 (ημερομηνία δημοσίευσης της υπό στοιχεία 2 του προαμίου πράξης) σε κατηγορία, κλάδο και ειδικότητα με βάση το Παράρτημα Β' του π.δ. 85/2022, ως ακολούθως:					
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ					
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Π.Ε.					
A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΕΡΑ	ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΣ ΚΛΑΔΟΣ	ΝΕΟΣ ΚΛΑΔΟΣ	ΝΕΑ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ
1			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ-ΚΛΑΣΙΚΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ-ΚΛΑΣΙΚΩΝ
2			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ-ΚΛΑΣΙΚΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ-ΚΛΑΣΙΚΩΝ
230			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ-ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ-ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
231			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ-ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ-ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
344			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ - (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
345			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ - (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
359			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ - (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ
360			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ - (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ
366			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΩΝ
367			ΠΕ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ	ΠΕ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ

Διαπιστώνουμε					
Ότι οι κατωτέρω υπάλληλοι του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, των κατωτέρω Εκπαιδευτικών Βαθμίδων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (ΠΕ), Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΤΕ), Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΔΕ) και Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης (ΥΕ), κατατάσσονται από τις 17.02.2023 (ημερομηνία δημοσίευσης της υπό στοιχεία 2 του προαμίου πράξης) σε κατηγορία, κλάδο και ειδικότητα με βάση το Παράρτημα Β' του π.δ. 85/2022, ως ακολούθως:					
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΕ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΟΡΙΣΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ					
1. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ Π.Ε.					
A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΕΡΑ	ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΝΕΟΣ ΚΛΑΔΟΣ	ΝΕΑ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ
1			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ-ΚΛΑΣΙΚΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ-ΚΛΑΣΙΚΩΝ
2			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ-ΚΛΑΣΙΚΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ-ΚΛΑΣΙΚΩΝ
482			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ-ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ-ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
483			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ-ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ-ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
486			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
487			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
488			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ
489			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ
503			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΩΝ
504			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΩΝ
505			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
506			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
518			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΑΡΧΑΙΟΖΩΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΑΡΧΑΙΟΖΩΟΛΟΓΩΝ
519			ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (ΑΡΧΑΙΟΒΟΤΑΝΟΛΟΓΩΝ)	ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	ΑΡΧΑΙΟΒΟΤΑΝΟΛΟΓΩΝ

Εικ. 3. Οργανόγραμμα 2023. Θέσεις μονίμων και ΙΔΑΧ. Ανεύθυνη χρήση του όρου «κλάδος» (μόνιμοι υπάλληλοι) και «ειδικότητα» (ΙΔΑΧ υπάλληλοι).

Τον Μάρτιο του 2023, ακριβώς τις ημέρες που όλη η ελληνική κοινωνία είχε στραμμένα τα βλέμματα στο κρατικό έγκλημα των Τεμπών, το ΥΠΠΟ δημοσιοποιούσε «διαπιστωτική πράξη» κατάταξης μονίμων και ΙΔΑΧ υπαλλήλων.

Καταρχάς τονίζουμε τη **μείωση μέσα σε 5 χρόνια των μονίμων και ΙΔΑΧ αρχαιολόγων μεγαλύτερη από 18%: 552 μόνιμοι και 532 ΙΔΑΧ, σύνολο 1.084 το 2018, 367 μόνιμοι και 519, σύνολο 886 το 2023.**

Κατά δεύτερον, επισημαίνουμε την απίστευτη προχειροδουλειά στη διαμόρφωση της διαπιστωτικής πράξης. Είναι σαφές ότι οι άνθρωποι του ΥΠΠΟ και της ΕΔΕΠΟΔ δεν έχουν αποφασίσει τι θα πει «κλάδος», τι θα πει «ειδικότητα», και τι θα πει «εξειδίκευση» (Εικ. 3).

Έστω και έτσι, οι παραλλαγές του αρχαιολόγου δεν πολλαπλασιάζονται, αλλά έχουμε περίπου την ίδια ποικιλία με το 2018, με τις ειδικότητες: Αρχαιολόγου Προϊστορικών - Κλασικών, Αρχαιολόγου Βυζαντινών - Μεταβυζαντινών, Αρχαιολόγου Ιστορικού Τέχνης, Αρχαιολόγου Μουσειολόγου, Αρχαιολόγου Νομισματολόγου, Αρχαιολόγου στη Πολιτιστική Διαχείριση, Αρχαιολόγου Αρχαιοζωολόγου και Αρχαιολόγου Αρχαιοβοτανολόγου. **Δεν υπάρχει πλέον «ΠΕ Αρχαιολόγος» (σκέτος) και «Αρχαιολόγος Επιγραφολόγος».** Συνολικά υπάρχουν 8 διαφορετικές ειδικότητες Αρχαιολόγου.

ΚΛΑΔΟΣ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΠΡΟΣΟΝΤΑ
	2. ΠΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ	Γαλλικής γλώσσας ή Γερμανικής γλώσσας ή Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή ακαδημαϊκά ισοδύναμος ή ισότιμος τίτλος αντίστοιχης ειδικότητας σχολών της αλλοδαπής.
ΙΑ. ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ / ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ		
1. ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ	Ειδικότητες: 1. ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ – ΚΛΑΣΙΚΩΝ, 2. ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ – ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ, 3. ΑΡΧΑΙΟΒΟΤΑΝΟΛΟΓΩΝ, 4. ΑΡΧΑΙΟΖΩΟΛΟΓΩΝ, 5. ΕΠΙΓΡΑΦΟΛΟΓΩΝ, 6. ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΩΝ, 7. ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΗΣ, 8. ΦΡΟΝΤΙΣΤΩΝ, 9. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ, 10. ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΩΝ 11. ΠΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ (χωρίς εξειδίκευση)	Πτυχίο ή δίπλωμα Αρχαιολογίας ή Ιστορίας και Αρχαιολογίας με ειδίκευση ή κατεύθυνση στην Αρχαιολογία ή Ιστορίας και Αρχαιολογίας με κατεύθυνση Αρχαιολογία και Ιστορίας της Τέχνης ή Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας με κατεύθυνση Αρχαιολογίας ή Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών με κατεύθυνση Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών ή Ιστορίας, Αρχαιολογίας, Λαογραφίας με κατεύθυνση Αρχαιολογίας ή Μεσογειακών Σπουδών με κατεύθυνση Αρχαιολογίας ή Αρχαιολογίας - Αρχαιομετρίας Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή ακαδημαϊκά ισοδύναμος ή ισότιμος τίτλος αντίστοιχης ειδικότητας σχολών της αλλοδαπής.
2. ΠΕ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ	1. ΠΕ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ	Πτυχίο ή δίπλωμα Ιστορίας ή Ιστορίας και Αρχαιολογίας με ειδίκευση ή κατεύθυνση Ιστορίας ή Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας με κατεύθυνση Ιστορίας ή Ιστορίας, Αρχαιολογίας, Λαογραφίας με κατεύθυνση Ιστορίας ή Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών με κατεύθυνση Ιστορίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών ή Ιστορίας και Εθνολογίας με ειδίκευση στην Ιστορία Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή ακαδημαϊκά ισοδύναμος ή ισότιμος τίτλος αντίστοιχης ειδικότητας σχολών της αλλοδαπής.
	2. ΠΕ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΕΧΝΗΣ	Πτυχίο ή δίπλωμα Ιστορίας της Τέχνης ή Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης ή Θεωρητικών Σπουδών Τέχνης ή Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης με κατεύθυνση Ιστορίας και Θεωρίας της Τέχνης ή Εικαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης με κατεύθυνση Ιστορίας της Τέχνης ή Ιστορίας και Αρχαιολογίας με κατεύθυνση Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή ακαδημαϊκά ισοδύναμος ή ισότιμος τίτλος αντίστοιχης ειδικότητας σχολών της αλλοδαπής.

Εικ. 4. ΠΔ 85, Δεκέμβριος 2022, «Προσωντολόγιο - Κλαδολόγιο».

Έχει προηγηθεί, τον Δεκέμβριο του 2022, το Προεδρικό Διάταγμα 85, το οποίο καθορίζει «τα πρόσοντα διορισμού σε φορείς του Δημοσίου (Προσωντολόγιο –

Κλαδολόγιο)». Οι συντάκτες του Προεδρικού Διατάγματος, εξηγούν ότι με αυτό ρυθμίζονται ζητήματα του μόνιμου προσωπικού, καθώς και του προσωπικού ιδιωτικού δικαίου, χωρίς ωστόσο σε κανένα σημείο του κειμένου να αναφέρεται ρητώς αν νοείται εν γένει το προσωπικό ιδιωτικού δικαίου (δηλαδή και αορίστου και ορισμένου χρόνου) ή μόνο το προσωπικό αορίστου χρόνου (**Εικ. 4**).

Με την εξαίρεση της ειδικότητας του «Αρχαιολόγου φροντιστή», πιθανώς δημιουργημένης για την εξυπηρέτηση της μειζογενούς ειδικότητας αρχαιολόγου-φύλλακα-ξεναγού η οποία έχει επινοηθεί στον εργασιακό (όχι μεσαιωνικό, αλλά) μεσσηνιακό παράδεισο του Νέου Μουσείου Ακρόπολης, ωστόσο, και πάλι, οι ειδικότητες των αρχαιολόγων δεν είναι χιλιάδες, αλλά 11 ως προς τον αριθμό τους.

4. Δημιουργικός εμπλουτισμός του Κλάδου ΠΕ Αρχαιολόγων στις συμβάσεις ΙΔΟΧ

Αν μέχρι και τα μέσα του 2020 τα ίδια τα υποδείγματα του Υπουργείου αναγνώριζαν, και σωστά, ΜΙΑ ειδικότητα για τους συμβασιούχους αρχαιολόγους (αυτή του «ΠΕ Αρχαιολόγου»), και αν έκτοτε, και μέχρι το τωρινό υπόδειγμα (πιο πρόσφατα δημοσιευμένο είναι του 2023) αναγνωρίζονται λιγότερες από 10 διαφορετικές «ειδικότητες» ή «εξειδικεύσεις» αρχαιολόγων, το μόνο βέβαιο είναι ότι στην πράξη, εδώ και χρόνια, υφίσταται δημιουργικός εμπλουτισμός της προαπαιτούμενης ειδίκευσης των συμβασιούχων αρχαιολόγων.

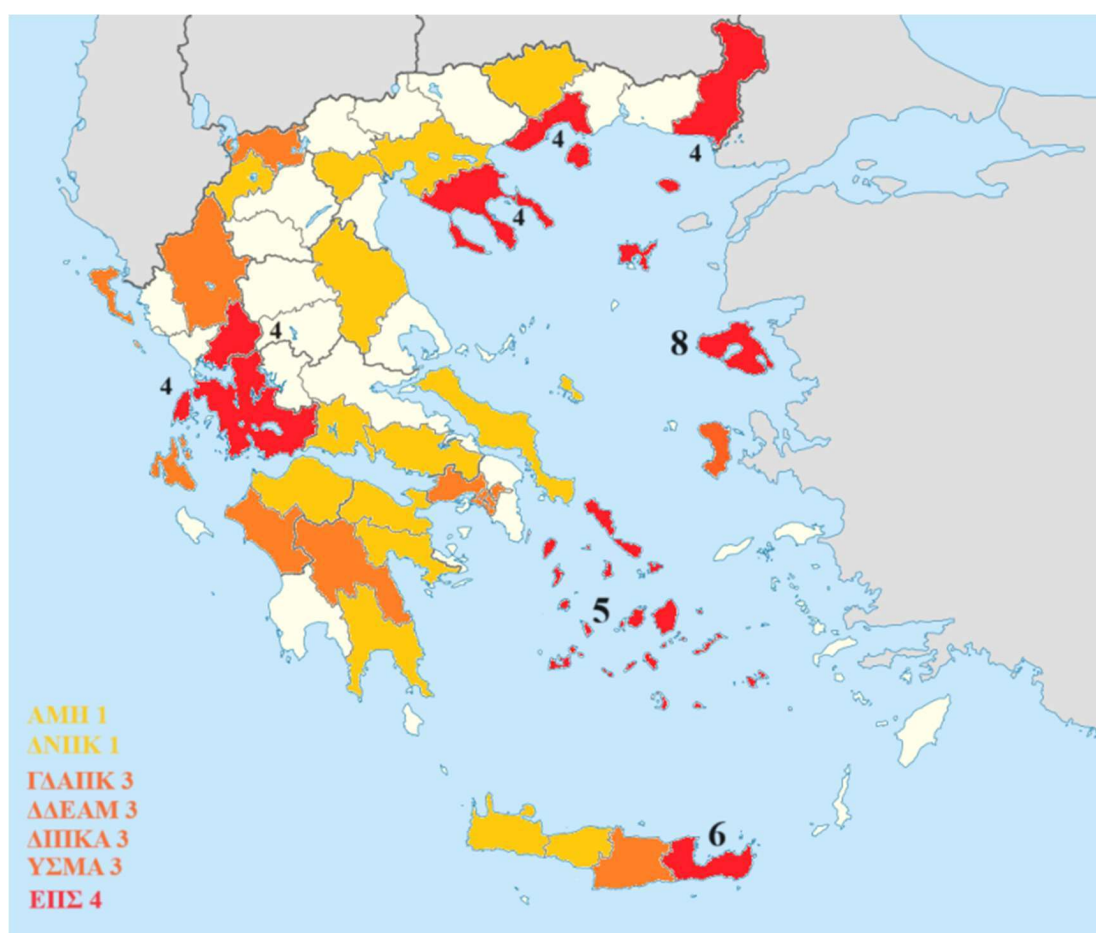
«Προαπαιτούμενη» ειδίκευση σημαίνει ότι, αν τυχόν ο αρχαιολόγος δεν διαθέτει το ζητούμενο προσόν, δεν «τιμωρείται» απλώς με μειωμένη μοριοδότηση, αλλά με συνοπτικές διαδικασίες αποκλείεται από τη διαδικασία επιλογής προσωπικού.

Από τον Μάρτιο του 2019 έως και τον Μάρτιο του 2024 ο Σύλλογος Εκτάκτων Αρχαιολόγων κατήγγειλε 101 παραβιάσεις της ειδικότητας του Αρχαιολόγου, με παράτυπες προκηρύξεις από διάφορες Εφορείες Αρχαιοτήτων αλλά και Διευθύνσεις ή Περιφερειακές Υπηρεσιακές Μονάδες του ΥΠΠΟ.

Από τον μακρύ κατάλογο των παράτυπων προκηρύξεων και τις ευφάνταστες ειδικότητες που έχουμε γνωρίσει στην εν λόγω 5ετία, δεν μπορούμε να μη μνημονεύσουμε τις -τρεις μάλιστα- προκηρύξεις της ΔΙΠΚΑ για «ΠΕ Αρχαιολόγους με εξειδίκευση στη μινωική αρχιτεκτονική», τις προκηρύξεις για «ΠΕ Αρχαιολόγους με εξειδίκευση στις εφαρμοσμένες αρχαιολογικές επιστήμες» και «ΠΕ Αρχαιολόγους με εμπειρία σε συγχρηματοδοτούμενα έργα» της ΕΦΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ, τον «ΠΕ Αρχαιολόγο με εξειδίκευση στην εφαρμογή της ψηφιακής τεχνολογίας στην αρχαιολογία» της ΕΦΑ ΧΙΟΥ, τον «ΠΕ Αρχαιολόγο με εξειδίκευση στον σχεδιασμό και εκπόνηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων» της ΕΦΑ ΕΒΡΟΥ, τον «ΠΕ Αρχαιολόγο με εξειδίκευση στην Παλαιολιθική Αρχαιολογία και τη Μουσειολογία» της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας Σπηλαιολογίας, ή τον «ΠΕ Αρ-

χαιολόγο με εξειδίκευση στην πολιτισμική πληροφορική» της ΕΦΑΠΕΘ και τον «ΠΕ Αρχαιολόγο με εμπειρία πεδίου - επίβλεψης σε εκσκαφικά/ανασκαφικά έργα» της ΕΦΑΠΟΘ. Από ποιο πρότυπο, ποιο υπόδειγμα, ποιο προεδρικό διάταγμα, ποιο κλαδολόγιο - προσοντολόγιο, ή ποιο οργανόγραμμα γεννήθηκαν οι ειδικότητες αυτές;

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σε κάποιες (λίγες) περιπτώσεις, οι ΕΦΑ αναγνωρίζοντας το σφάλμα τους, ανταποκρίνονται στην καταγγελία του ΣΕΚΑ και ανακοινποιούν στο ορθό την προκήρυξή τους, χωρίς προαπαίτηση εξειδίκευσης. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις στο άλλο άκρο, με Διευθύνσεις και Εφορείες οι οποίες επιμένουν στις προκηρύξεις που έχουν εκδώσει με τις δικές τους, κατασκευασμένες, εξειδικεύσεις. Στην τριάδα των μεταλλίων, η ΕΦΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ με 5 καταγγελίες από τον ΣΕΚΑ τα τελευταία 5 χρόνια, η ΕΦΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ με 6, και η ΕΦΑ ΛΕΣΒΟΥ, πρωταθλήτρια με 8 καταγγελίες (Εικ. 5).

Εικόνα 5. Χάρτης καταγγελιών.

5. Ευθύνεται το ωροσκόπιο

Ο Σύλλογος Εκτάκτων Αρχαιολόγων δημοσιοποιεί τις περισσότερες από τις καταγγελίες του στον ιστότοπό του και στο Facebook, στο πλαίσιο της «Διαύγειάς»

του, δηλαδή στο πλαίσιο αναρτήσεων που αφορούν διεκπεραιώσεις εγγράφων και άλλες τυπικές ενέργειες πρωτοκόλλου στις οποίες διοικητικά προβαίνει.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι απαντήσεις στις καταγγελίες του Συλλόγου στατιστικώς μεταθέτουν την ευθύνη της παρατυπίας. Οι ΕΦΑ επικαλούνται ότι η προκήρυξη έχει ελεγχθεί από τη ΓΔΑΠΚ η οποία δεν εμπόδισε την έκδοσή της. Η ΓΔΑΠΚ ισχυρίζεται ότι κυρίως υπόλογοι είναι οι Προϊστάμενοι των Εφορειών, οι οποίοι και βάζουν την υπογραφή τους κάτω από κάθε προκήρυξη. Διαρκής δικαιολόγηση των παράτυπων προκηρύξεων είναι ότι το εκάστοτε συγκεκριμένο αρχαιολογικό έργο είναι ιδιαίτερο, με τα δικά του ξεχωριστά χαρακτηριστικά και ειδικές ανάγκες, οι οποίες και απαίτησαν την εξειδίκευση της προκήρυξης.

6. Ενός κακού

Ολοκληρώνουμε την ανακοίνωσή μας, αντιγράφοντας δύο φράσεις από το σταθερό κομμάτι του κειμένου καταγγελίας, όπως αυτό απευθύνεται προς τις Εφορείες και Διευθύνσεις που αυτοσχεδιάζουν και δημιουργούν ειδικότητες αρχαιολόγων σε κάθε προκήρυξή τους:

*«Θεωρούμε ότι είναι γνωστό ότι τα ελληνικά πανεπιστήμια δεν χορηγούν πτυχία με ενσωματωμένη την εξειδίκευση. **Τυχόν μεταπτυχιακός ή διδακτορικός τίτλος ασφαλώς μπορούν να μοριοδοτούνται, όπως και το σύνολο της προϋπηρεσίας μας, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να αποτελούν προαπαιτούμενα** στις προκηρύξεις για σύμβαση ΙΔΟΧ αρχαιολόγων (...)*

Με απόφαση της Γενικής του Συνέλευσης, ο ΣΕΚΑ έχει τοποθετηθεί κατηγορηματικά και στο παρελθόν ενάντια στην απαίτηση ειδίκευσης στις προκηρύξεις του ΥΠΠΟΑ για συμβάσεις αρχαιολόγων ΙΔΟΧ, κωδικοποιώντας μια επιχειρηματολογία: Πρώτον, επειδή δεν δίνεται η ευκαιρία σε νέους αρχαιολόγους, άνευ ειδίκευσης, να εργαστούν και να αποκτήσουν εμπειρία. Δεύτερον, επειδή δεν δίνεται η δυνατότητα, ακόμα και σε αρχαιολόγους με εργασιακή εμπειρία ή/και κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων σε εξειδικευμένο πεδίο, να διεκδικήσουν μια θέση εργασίας σε τομέα πέραν της εμπειρίας/ειδίκευσής τους. Τρίτον, επειδή αίρεται η εμπειρική διαπίστωση ότι στην πλειονότητα των ανασκαφών δε συναντάται μία μόνο ιστορική περίοδος αλλά πολλές. Τέταρτον, επειδή τίθεται υπό αμφισβήτηση η καθολικότητα και ενιαιότητα της ανασκαφικής μεθοδολογίας. Πέμπτον, διότι εισάγεται η λογική της διάσπασης της συνοχής της αρχαιολογικής επιστήμης ως ενιαίας και της κατάρτισής της σε ανά ιστορικές περιόδους τομείς (...)

Η πολιτεία και το ΥΠΠΟ αποφάσισαν και υλοποίησαν το 2014 την ενοποίηση των Εφορειών Αρχαιοτήτων επιχειρηματολογώντας για την ενότητα του αρχαιολογικού αντικειμένου. Σήμερα, πολλές προκηρύξεις του ΥΠΠΟ κατακερματίζουν την ενότητα αυτή, καθώς και το πτυχίο της αρχαιολογίας (...)

Ο Σύλλογός μας θεωρεί απαράδεκτο, με κάθε νέα προκήρυξη ΕΦΑ, να γεννιέται και μια καινούρια εξ-ειδίκευση αρχαιολόγου. Η αντεργατική και αντιεπιστημονική αυτή πρακτική, επιπλέον ρίχνει **σκιές στον τρόπο επιλογής του προσωπικού, μετατρέποντας σε ολοένα και πιο φωτογραφική τη διαδικασία**, στον βαθμό που η τελευταία να τείνει να γίνει υπόδειξη προσωπικού από την πλευρά της εκάστοτε υπηρεσίας (...)

Το ανεύθυνο παιχνίδισμα των ΕΦΑ, των Διευθύνσεων και των Περιφερειακών Μονάδων με τους τίτλους των ειδικεύσεων, **πολλαπλασιάζει τις κατηγορίες των βεβαιώσεων προϋπηρεσίας, και επιτρέπει ακόμη ευρύτερο πεδίο αυθαιρεσιών**, στη βάση υποκειμενικής μοριοδότησης, στη βάση αποκλεισμού ή πριμοδότησης υποψηφίων ανάλογα με τον τρόπο που θα αναγνωριστούν οι μήνες προϋπηρεσίας τους».

Οι επί συμβάσει αρχαιολόγοι, μια ολόκληρη ειδικότητα εκ περιτροπής μισο-εργαζομένων/μισο-ανέργων, συμφωνούν ενάντια στις εξειδικεύσεις, και υπέρ ενός συγκεκριμένου προτύπου πρόσληψής τους, χωρίς προαπαιτούμενα πέραν του πτυχίου, στους λίγους κατά κανόνα μήνες εργασίας τους. Ακόμη κι αν τα επιχειρήματά μας για τον τρόπο που πρέπει να διενεργείται η διαδικασία επιλογής μας δεν είναι πειστικά ή δεν είναι αρεστά σε εκείνους που συντάσσουν τις προκηρύξεις, μήπως καταντά προσβλητικό από την πλευρά των τελευταίων, και σε βάρος των ΙΔΟΧ αρχαιολόγων, η επιμονή στην επιβολή μιας διαδικασίας προσλήψεων η οποία βρίσκει αντίθετους τους εργαζόμενους που αφορά;

Η σημασία της έρευνας στα Πανεπιστήμια και τις ανθρωπιστικές επιστήμες: προκλήσεις και προοπτικές.

Μαργαρίτα Αρβανιτάκη, Ελένη Κουτσοπούλου, Παύλος Λαθήρας

Περίληψη

Το παρόν κείμενο κάνει μια απόπειρα να παρουσιάσει συνοπτικά τα ζητήματα και τους περιορισμούς που επηρεάζουν τη χρηματοδότηση και την ανάπτυξη της πανεπιστημιακής έρευνας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις ανθρωπιστικές επιστήμες και συγκεκριμένα στην αρχαιολογία. Μέσα σε ένα περιβάλλον διαρκούς πίεσης και προσαρμογής στις ανάγκες της αγοράς, οι ανθρωπιστικές επιστήμες προσπαθούν να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους. Μέσω της διερεύνησης των σημερινών προκλήσεων και της κοινωνικής και οικονομικής σημασίας της έρευνας, αναδεικνύεται η ανάγκη στήριξης των ερευνητών και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Εισαγωγή

Η πανεπιστημιακή έρευνα στην Ευρώπη και στην Ελλάδα βρίσκεται σε φάση σημαντικών αλλαγών και προσαρμογών. Οι ανθρωπιστικές επιστήμες, αν και ζωτικής σημασίας για την κοινωνική εξέλιξη, αντιμετωπίζουν αυξανόμενες προκλήσεις όσον αφορά τη χρηματοδότηση, την αναγνώριση και την επαγγελματική ασφάλεια. Σε αυτό το κείμενο εξετάζουμε το σύγχρονο πλαίσιο που περιβάλλει την έρευνα στα πανεπιστήμια και τις ανθρωπιστικές επιστήμες, τις προκλήσεις που συναντούν οι νέοι ερευνητές, και την ειδική περίπτωση της αρχαιολογίας ως παράδειγμα ενός τομέα που αναδεικνύει τις δυσκολίες αλλά και τη σημαντική συνεισφορά της επιστήμης αυτής στην κοινωνία.

Ιστορικό πλαίσιο: εξελίξεις στη χρηματοδότηση και την οργάνωση της έρευνας

Στην πορεία των τελευταίων δεκαετιών, η χρηματοδότηση και ο τρόπος οργάνωσης της πανεπιστημιακής έρευνας στην Ευρώπη και την Ελλάδα έχουν περάσει από μεγάλες αλλαγές. Οι νέες οικονομικές και πολιτικές προτεραιότητες έχουν στρέψει το ενδιαφέρον προς τις θετικές επιστήμες και την τεχνολογία, ενώ οι ανθρωπιστικές επιστήμες συχνά παραγκωνίζονται. Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών-μελών προσανατολίζεται στην ενίσχυση τομέων που θεωρούνται ικανοί να συμβάλουν άμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Αυτή η στροφή έχει επηρεάσει αρνητικά την εξέλιξη των ανθρωπιστι-

κών επιστημών, περιορίζοντας την ανεξαρτησία τους και ελαττώνοντας τις διαθέσιμες πηγές χρηματοδότησης.

Στην Ελλάδα, οι διαρθρωτικές αλλαγές στην πανεπιστημιακή έρευνα επηρεάζουν το ακαδημαϊκό προσωπικό και τη λειτουργία των πανεπιστημίων συνολικά. Οι αλλαγές στη διοίκηση των ιδρυμάτων, ο περιορισμός του μόνιμου προσωπικού και η σύνδεση των ερευνητικών προγραμμάτων με συγκεκριμένα χρηματοδοτικά κριτήρια έχουν ανατρέψει το παραδοσιακό ακαδημαϊκό πρότυπο, που έδινε προτεραιότητα στην ανεξάρτητη αναζήτηση της γνώσης και τη συμβολή της στην κοινωνία. Αυτό το νέο περιβάλλον θέτει τις ανθρωπιστικές επιστήμες σε μια δύσκολη θέση, καθώς καλούνται να ανταποκριθούν σε απαιτήσεις που δεν ευνοούν την ακαδημαϊκή τους ελευθερία και αυτονομία (ΕΛΣΤΑΤ 2023).

Διεθνείς τάσεις και πολιτικές στη χρηματοδότηση της έρευνας

Η έρευνα σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις κατευθυντήριες γραμμές διεθνών οργανισμών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Αυτές οι κατευθύνσεις έχουν διαμορφώσει μια νέα πραγματικότητα, όπου η χρηματοδότηση της έρευνας δίνεται κυρίως σε τομείς που θεωρούνται οικονομικά παραγωγικοί και ικανοί να συνεισφέρουν άμεσα στην αγορά εργασίας και στην τεχνολογική καινοτομία. Έτσι, η έρευνα στις ανθρωπιστικές επιστήμες συχνά δεν λαμβάνει την υποστήριξη που χρειάζεται, καθώς δεν θεωρείται ότι συνδέεται άμεσα με την παραγωγή και το κέρδος (Benneworth κ.ά. 2016).

Το πρόγραμμα Horizon Europe της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τάσης, καθώς επικεντρώνεται στην ενίσχυση ερευνητικών έργων που στοχεύουν σε καινοτόμες και τεχνολογικές λύσεις (European Commission 2014). Παράλληλα, τα ερευνητικά προγράμματα στην αρχαιολογία και στις άλλες ανθρωπιστικές επιστήμες δυσκολεύονται να εξασφαλίσουν τους απαιτούμενους πόρους για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Αυτή η πολιτική περιορίζει την ακαδημαϊκή ελευθερία, καθώς οι ανθρωπιστικές επιστήμες καλούνται να προσαρμόσουν τα ερευνητικά τους αντικείμενα στις προδιαγραφές των χρηματοδοτικών φορέων, απομακρύνοντας την έρευνα από το αρχικό της σκοπό (European Commission 2000).¹

Εργασιακές συνθήκες των ερευνητών και νέοι επιστήμονες

Η κατάσταση για τους νέους επιστήμονες στα πανεπιστήμια και τους ερευνητικούς οργανισμούς γίνεται ολοένα και πιο δύσκολη, καθώς οι συνθήκες εργασίας τους χαρακτηρίζονται από περιορισμένη εργασιακή σταθερότητα, χαμηλές αμοιβές και έλλειψη δικαιωμάτων. Οι ερευνητές που προσλαμβάνονται με συμ-

¹ <https://ec.europa.eu/research>

βάσεις ορισμένου χρόνου αντιμετωπίζουν το άγχος της επαγγελματικής αβεβαιότητας, καθώς η απασχόλησή τους εξαρτάται από το αν θα μπορέσουν να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση για την έρευνά τους. Αυτή η αβεβαιότητα δημιουργεί ένα τοξικό κλίμα ανταγωνισμού, όπου η αξιολόγηση των επιστημόνων δεν γίνεται αποκλειστικά με ακαδημαϊκά κριτήρια, αλλά επηρεάζεται από την ικανότητά τους να προσελκύσουν χρηματοδοτήσεις για το εκάστοτε ίδρυμα (Papadopoulos 2019).

Η ανάγκη για εξασφάλιση πόρων αναγκάζει πολλούς ερευνητές να αφιερώνουν μεγάλο μέρος του χρόνου τους στην αναζήτηση χορηγιών και την προετοιμασία αιτήσεων, γεγονός που περιορίζει την αφοσίωσή τους στην καθαυτή επιστημονική εργασία. Ειδικά για τους νέους επιστήμονες, η έλλειψη σταθερότητας και η αβεβαιότητα για το επαγγελματικό τους μέλλον, τους αποτρέπει από την πλήρη αφοσίωση στην επιστήμη, εντείνοντας τον επαγγελματικό κυνισμό και μειώνοντας το επιστημονικό τους πάθος (Ιωαννίδης 2024).

Η έρευνα θα πρέπει να συνδεθεί με τη ζωή χωρίς να μεσολαβεί το κριτήριο του κέρδους στη λειτουργία της. Υπάρχει πληθώρα αποδείξεων για το γεγονός ότι σήμερα υπάρχει το έμφυχο δυναμικό και οι υποδομές για να μπουν σε κίνηση και να μπορέσουν να αναπτυχθούν και να αξιοποιηθούν οι επιστήμες προς όφελος των πολλών (Κοιλάκος 2018). Δηλαδή, τα πανεπιστήμια και η έρευνα να αποτελούν μέρος ενός εκπαιδευτικού συστήματος προσανατολισμένου στη γενική μόρφωση, στη γνώση και στην κρίση, στην ικανότητα απόκτησης νέας γνώσης, αποκλειστικά δωρεάν, με δυνατότητες σε όλες τις ηλικίες χωρίς φραγμούς για οποιονδήποτε λόγο.

Η ειδική περίπτωση της αρχαιολογίας

Η αρχαιολογία, ως μια ιδιαίτερη περίπτωση ανθρωπιστικής επιστήμης, αναδεικνύει με σαφήνεια τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ανθρωπιστικές επιστήμες στη σύγχρονη εποχή. Στην Ελλάδα, η αρχαιολογία έχει μοναδική πολιτιστική και κοινωνική σημασία, καθώς σχετίζεται άμεσα με την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά της χώρας. Ωστόσο, παρά τη σημασία της, η χρηματοδότηση για αρχαιολογικά έργα είναι περιορισμένη και συχνά δεν επαρκεί για την κάλυψη των βασικών αναγκών. Τα ανασκαφικά έργα απαιτούν μεγάλους πόρους, τόσο για τον εξοπλισμό και τις τεχνολογικές υποδομές όσο και για τις μετακινήσεις και τη διαμονή των αρχαιολόγων.

Παραδείγματα από ελληνικές ανασκαφές, δείχνουν ότι οι ελλείψεις σε χρηματοδότηση μπορούν να εμποδίσουν τη διεξαγωγή της έρευνας και να επηρεάσουν την ποιότητα των αποτελεσμάτων. Οι αρχαιολόγοι καλούνται να προσαρμόσουν τις μεθόδους τους σύμφωνα με τις απαιτήσεις των χρηματοδοτών, και συχνά αναγκάζονται να εργάζονται με περιορισμένους πόρους και υπό ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα. Οι δυσκολίες αυτές όχι μόνο επηρεάζουν την ποιότητα της

έρευνας, αλλά και την ίδια την επαγγελματική πορεία των αρχαιολόγων, οι οποίοι συχνά πρέπει να καλύψουν προσωπικά βασικά έξοδα.

Συμπεράσματα

Το συνολικό, λοιπόν, ερώτημα που τίθεται στη βάση όσων αναφέρθηκαν, είναι το ποιες κοινωνικές ανάγκες υπηρετεί τελικά η έρευνα και το πανεπιστήμιο εν συνόλω. Δεν είναι μόνο η ένταση της εκμετάλλευσης και οι μισθοί που, όπως αναφέρθηκε ήδη, δεν επαρκούν για να καλύψουν ακόμα και τις στοιχειώδεις ανάγκες των νέων ανθρώπων. Είναι το γεγονός, ότι μπροστά μας έχουμε την εικόνα ενός τεράστιου στρατού επιστημόνων που μένουν αναξιοποίητοι ή θέτουν τη δημιουργική εργασία τους για αντικοινωνικούς εν τέλει σκοπούς.

Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί τη ραγδαία ανάπτυξη της επιστήμης και των τεχνολογικών εφαρμογών της εποχής μας. Προϋπόθεση, ωστόσο, για να μπορέσει κάθε επιστήμονας να συμμετέχει στην κατάκτηση της νέας επιστημονικής γνώσης και να μπορεί να προσαρμόζεται στις νέες τεχνολογίες είναι να αποκτήσει ισχυρές βάσεις από τις αρχικές του σπουδές.

Σήμερα, το άνοιγμα αυτού του δρόμου προϋποθέτει πάλι για την ικανοποίηση των σύγχρονων και πραγματικών αναγκών των νέων που σπουδάζουν στα ΑΕΙ, στη βάση ενός συνεκτικού πλαισίου πάλης που θα αναδεικνύει με επιχειρήματα τόσο τις εκάστοτε προτεραιότητες των κυβερνήσεων που καθορίζουν τις σπουδές μας στη λογική κόστους-οφέλους, όσο και τις συγκεκριμένες δυνατότητες που αναδεικνύονται στη σύγχρονη κοινωνία στη βάση των πορισμάτων της αναπτυσσόμενης επιστήμης.

Η ολόπλευρη επιστημονική επαγγελματική εκπαίδευση είναι αναγκαιότητα και δυνατότητα της εποχής μας. Η απαίτηση για οργάνωση των σπουδών, ώστε όλη η αναγκαία στη δεδομένη συγκυρία επιστημονική γνώση για την εξάσκηση του επαγγέλματος να δίνεται μέσα στις προπτυχιακές σπουδές, είναι ρεαλιστική.

Βιβλιογραφία - Ιστογραφία

ΕΛΣΤΑΤ (2023). Στατιστικά δεδομένα για την ελληνική εκπαίδευση και την επιστημονική έρευνα. *Ελληνική Στατιστική Αρχή*. Προσβάσιμο στο:

<https://www.statistics.gr>

Benneworth, P., Gulbrandsen, M. και E. Hazelkorn (2016). *The Impact and Future of Arts and Humanities Research*. London: Palgrave Macmillan.

European Commission (2000). *Towards a European Research Area*. Προσβάσιμο στο: <https://ec.europa.eu/research>

European Commission (2014). *Horizon 2020: The EU Framework Programme for Research and Innovation*. Brussels, Belgium.

Παπαδόπουλος, Μ. (2019). Επιστήμη και έρευνα: στην υπηρεσία του καπιταλιστικού κέρδους ή των λαϊκών αναγκών; *Κομμουνιστική Επιθεώρηση* Γενάρης-Φλεβάρης 2019, τεύχος 1. Προσβάσιμο στο:

<https://www.komep.gr/m-article/Epistimi-kai-Ereyna-Stin-ypiresia-toy-kapitalistiko-kerdoys-i-ton-laikn-anagkn/>

Κουλάκος, Δ. (2018). Για το φαινόμενο της «φυγής εγκεφάλων» («brain drain»). *Κομμουνιστική Επιθεώρηση* Μάιος-Ιούνιος 2018, τεύχος 3. Προσβάσιμο στο:

<https://www.komep.gr/m-article/GIA-TO-FAINOMENO-TIS-FYGIS-EGKEFALON-BRAIN-DRAIN/>

Ιωαννίδης, Κ. (2024). Ευρωπαϊκή Ένωση και Πανεπιστήμια. *Κομμουνιστική Επιθεώρηση* Μάρτιος-Απρίλιος 2024, τεύχος 2. Προσβάσιμο στο:

<https://www.komep.gr/m-article/Eyropaiki-Enosi-kai-Panepistimia/>

Η ανεργία στον κλάδο των αποφοίτων των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας και το ζήτημα των ταχύρρυθμων σεμιναρίων στο επάγγελμα του ξεναγού.

Σπυροπούλου Αικατερίνη-Μαρία

Περίληψη

Η παρούσα ανακοίνωση επικεντρώνεται στο ζήτημα της ανεργίας των αποφοίτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας και συναφών τμημάτων και ιδιαίτερα στο δικαίωμά τους να καταρτίζονται και να ασκούν το επάγγελμα του ξεναγού. Πραγματοποιεί μία ανασκόπηση στο πλαίσιο λειτουργίας των Σχολών Ξεναγών και των ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης στο επάγγελμα του ξεναγού που διοργανώνονται από το Υπουργείο Τουρισμού, και παρουσιάζει το ιστορικό των αποφάσεων και των διεκδικήσεων που έχουν διαμορφώσει την παρούσα κατάσταση.

Είναι γεγονός ότι την τελευταία δεκαετία τα τμήματα Ιστορίας-Αρχαιολογίας, και εν γένει τα τμήματα ανθρωπιστικών σπουδών, ακολουθούν μια φθίνουσα πορεία, καθώς ο αριθμός των υποψηφίων που τα επιλέγουν στις πανελλήνιες εξετάσεις ολοένα ατροφεί. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη σταδιακή μείωση του αριθμού των εισακτέων στις σχολές, καθώς και τη συνεχή πτωτική τάση των βάσεων εισαγωγής σε αυτές (Εικ.1).

ΕΙΣΑΚΤΕΟΙ ΚΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ 2023					
Πηγή δεδομένων: ΥΠΑΙΘΑ, επεξ. Ηλίας Τουμασάτος					
Παν/μιο	Τμήμα	Θέσεις	Εισακτέοι	Ποσοστό κάλυψης %	Βάση 2023
ΑΠΘ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	154	85	55	14.125
ΑΠΘ	ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	190	98	52	13.994
ΕΚΠΑ	ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ (ΑΘΗΝΑ)	300	282	94	13.012
ΕΚΠΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΑΘΗΝΑ)	194	194	100	12.614
ΕΚΠΑ	ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΑΘΗΝΑ)	135	135	100	12.475
ΑΠΘ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	146	146	100	12.330
ΕΚΠΑ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (ΑΘΗΝΑ)	121	121	100	12.225
ΠΑΝ. ΠΑΤΡΩΝ	ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ (ΠΑΤΡΑ)	157	157	100	10.800
ΠΑΝ. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ (ΒΟΛΟΣ)	100	100	100	10.550
ΠΑΝ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ (ΙΩΑΝΝΙΝΑ)	236	109	46	10.411
ΠΑΝ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΙΩΑΝΝΙΝΑ)	218	92	42	10.354
ΠΑΝ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (ΙΩΑΝΝΙΝΑ)	232	73	31	9.931
ΠΑΝ. ΚΡΗΤΗΣ	ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ (ΡΕΘΥΜΝΟ)	193	73	38	9.558
ΔΠΘ	ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ (ΚΟΜΟΤΗΝΗ)	208	126	61	9.528
ΠΑΝ. ΠΕΛ/ΝΗΣΟΥ	ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ (ΚΑΛΑΜΑΤΑ)	147	111	76	9.510
ΠΑΝ. ΚΡΗΤΗΣ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΡΕΘΥΜΝΟ)	144	50	35	9.425
ΠΑΝ. ΑΙΓΑΙΟΥ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (ΜΥΤΙΛΗΝΗ)	158	44	28	9.220
ΠΑΝ. ΚΡΗΤΗΣ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΡΕΘΥΜΝΟ)	125	74	59	9.170
ΠΑΝ. ΠΑΤΡΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΠΑΤΡΑ)	109	109	100	9.060
ΠΑΝ. ΠΕΛ/ΝΗΣΟΥ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ (ΚΑΛΑΜΑΤΑ)	106	55	52	9.035
ΠΑΝ. ΠΑΤΡΩΝ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (ΠΑΤΡΑ)	155	155	100	8.920
ΙΟΝΙΟ ΠΑΝ/ΜΙΟ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ (ΚΕΡΚΥΡΑ)	109	9	8	8.540
ΔΠΘ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑΣ (ΚΟΜΟΤΗΝΗ)	178	28	16	8.440

Εικ.1. Αριθμός εισακτέων και βάσεις εισαγωγής Σχολών Φιλοσοφικής του έτους 2023.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι βάσεις εισαγωγής στα δέκα συνολικά τμήματα Ιστορίας-Αρχαιολογίας των ελληνικών δημόσιων πανεπιστημίων για το ακαδη-

μαϊκό έτος 2024-2025 κυμαίνονται μεταξύ 12.575 (↑) και 8.400 (↓) μορίων.² Η πτώση είναι δραματική, εάν αναλογιστούμε ότι πριν από δέκα έτη οι αντίστοιχες βάσεις διαμορφώνονταν στα 16.754 (↑) και 12.415 (↓) μόρια για το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015. Μάλιστα, τα τμήματα Ιστορίας-Αρχαιολογίας των Πανεπιστημίων Πελοποννήσου και Πατρών, και το τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου έχουν για το ακαδημαϊκό έτος 2024-2025 το αρνητικό ρεκόρ των χαμηλότερων βάσεων εισαγωγής στο πρώτο επιστημονικό πεδίο των πανελληνίων εξετάσεων.³

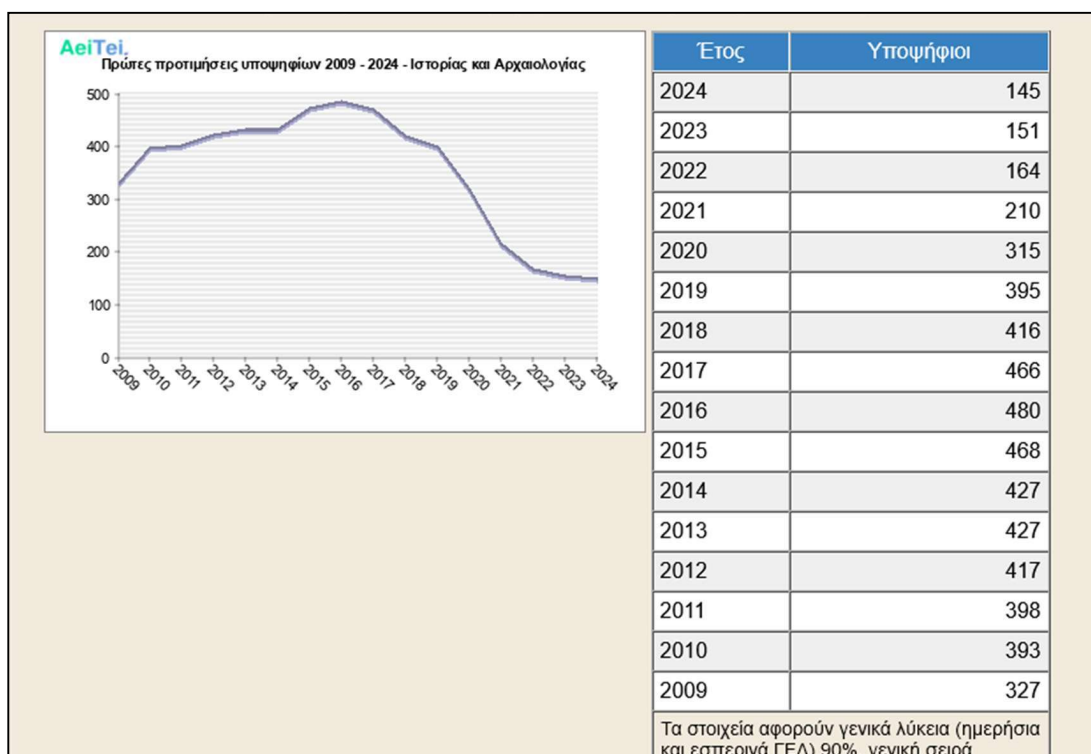
ΑΑ	ΙΔΡΥΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΣΧΟΛΗΣ	ΒΑΣΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ
1	Α.Π.Θ.	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	12.575
2	Ε.Κ.Π.Α.	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΑΘΗΝΑ)	11.958
3	ΠΑΝ. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ (ΒΟΛΟΣ)	10.000
4	ΠΑΝ. ΚΡΗΤΗΣ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΡΕΘΥΜΝΟ)	9.175
5	ΠΑΝ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΙΩΑΝΝΙΝΑ)	9.458
6	Δ.Π.Θ.	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑΣ (ΚΟΜΟΤΗΝΗ)	9.225
7	ΠΑΝ. ΑΙΓΑΙΟΥ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (ΜΥΤΙΛΗΝΗ)	8.960
8	ΠΑΝ. ΠΕΛ/ΝΗΣΟΥ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ (ΚΑΛΑΜΑΤΑ)	8.700
9	ΠΑΝ. ΠΑΤΡΩΝ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΠΑΤΡΑ)	8.460
10	ΙΟΝΙΟ ΠΑΝ/ΜΙΟ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ (ΚΕΡΚΥΡΑ)	8.400

Εικ.2. Βάσεις εισαγωγής ακαδημαϊκού έτους 2024-2025.

² Το τμήμα της Θεσσαλονίκης καταγράφει την υψηλότερη βάση εισαγωγής για το έτος 2024-2025 που διαμορφώνεται στα 12.575 μόρια. Ακολουθεί η Αθήνα με 11.958 μόρια, ενώ τελευταίο έρχεται το τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, με βάση 8.400 μόρια που αποτελεί και την κατώτατη βάση εισαγωγής σε σχολή του πρώτου επιστημονικού πεδίου. Σε γενικές γραμμές, παρατηρείται μια πτώση 5.164 μορίων στις βάσεις των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας σε διάστημα 10 ετών (2014-2024).

³ Σε σύνολο 129 τμημάτων τα τμήματα Ιστορίας-Αρχαιολογίας Καλαμάτας και Πάτρας, και το τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου βρίσκονται στις τρεις κατώτερες θέσεις (127-129) με βάσεις εισαγωγής 8.700, 8.460 και 8.400 μόρια αντίστοιχα.

Το τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών δέχεται τους περισσότερους φοιτητές, ξεπερνώντας κατά κανόνα τον μέγιστο αριθμό εισακτέων που δύναται να δεχτεί ανά έτος. Το γεγονός αυτό, καθιστά την Αθήνα «υδροκέφαλη» σε σχέση με τα περιφερειακά τμήματα, το φοιτητικό δυναμικό των οποίων σταδιακά ατροφεί.⁴ Επιπλέον, αναφέρουμε ότι τα τμήματα Ιστορίας-Αρχαιολογίας δεν αποτελούν την πρώτη προτίμηση στο μηχανογραφικό δελτίο του αντίστοιχου επιστημονικού πεδίου πανελληνίων εξετάσεων για την πλειονότητα των φοιτητών που εισάγονται σε αυτά (Εικ. 3).

Εικ. 3. Πρώτες προτιμήσεις υποψηφίων Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών από το 2009 ως το 2024.

Βάσει των ανωτέρω, διαμορφώνεται μια εικόνα σταδιακής απαξίωσης των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας, η οποία οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι απόφοιτοι τους καλούνται να αντιμετωπίσουν σε μεγάλο βαθμό το φαινόμενο της ανεργίας. Η μόνη διέξοδος των πτυχιούχων είναι η ενασχόληση με άσχετα, συνήθως, με το αντικείμενό τους επαγγέλματα ή/και η συνέχιση των σπουδών σε μεταπτυχιακό επίπεδο με αβέβαιο, ωστόσο, μέλλον.

Το πρόβλημα της ανεργίας στον κλάδο εντείνεται σταδιακά λόγω της ανυπαρξίας πολιτικής βούλησης για την εύρεση λύσης. Το Υπουργείο Πολιτισμού, ο κατεξοχήν αρμόδιος φορέας για την προκήρυξη μόνιμων θέσεων εργασίας για

⁴ Το φαινόμενο αυτό οφείλεται κυρίως στην οικονομική αδυναμία των ελληνικών οικογενειών να ανταποκριθούν στα έξοδα φοιτητικής διαβίωσης των παιδιών τους σε άλλες πόλεις από αυτές της μόνιμής κατοικίας τους.

τους αποφοίτους των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας, δεν προχωρά στην προκήρυξη διαγωνισμών σε σταθερή βάση για την πρόσληψη μόνιμου προσωπικού στις δημόσιες υπηρεσίες και στις εποπτευόμενες δομές τους, παρά το γεγονός ότι οι ελλείψεις που παρουσιάζονται είναι τεράστιες και ολοένα μεγαλώνουν.

Τα ταχύρρυθμα προγράμματα κατάρτισης του Υπουργείου Τουρισμού

Σταθμός στην καταπολέμηση της ανεργίας που αντιμετωπίζουν οι απόφοιτοι των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας στάθηκε το 2012 η ψήφιση του Ν.4093 (ΦΕΚ 222/Α'), ο οποίος προέβλεπε τη διεξαγωγή ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης δέμηνης διάρκειας στο επάγγελμα του ξεναγού για αποφοίτους τμημάτων Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Ιστορίας Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών και Ιστορίας και Εθνολογίας Πανεπιστημίων της ημεδαπής και αναγνωρισμένων πανεπιστημίων της αλλοδαπής.

Το πρόγραμμα και η δέμηνη διάρκεια των σχετικών σεμιναρίων καταρτίστηκαν το ίδιο έτος με Κοινή Υπουργική Απόφαση (20-12-2012) από τα Υπουργεία Τουρισμού, Πολιτισμού και Παιδείας. Η διεξαγωγή των ταχύρρυθμων προγραμμάτων ξεκίνησε το 2013 και συνεχίστηκε απρόσκοπτα έως το 2016. Με την ολοκλήρωσή τους, παρεχόταν στους συμμετέχοντες η άδεια άσκησης του επαγγέλματος του ξεναγού, σε ισότιμη βάση με τους αποφοίτους των υπόλοιπων σχολών ξεναγών, βάζοντας τέλος στην αγωνία για επαγγελματική αποκατάσταση πολλών αποφοίτων των παραπάνω τμημάτων.

Επιπρόσθετα, μέχρι το έτος 2010, οι επαγγελματίες ξεναγοί λάμβαναν την πιστοποίησή τους από τις Σχολές Ξεναγών της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, οι οποίες, ωστόσο, διέκοψαν τη λειτουργία τους το 2010. Όταν το 2012 με τον Ν.4093 θεσμοθετήθηκε η διοργάνωση των ταχύρρυθμων προγραμμάτων στο επάγγελμα του ξεναγού για τους αποφοίτους Ιστορίας-Αρχαιολογίας και συναφών τμημάτων, δεν παρεμποδίστηκε η παράλληλη λειτουργία των σχολών ξεναγών, η οποία είχε ανασταλεί από το Υπουργείο Τουρισμού για το διάστημα 2010- 2017.

Το 2017 το Υπουργείο Τουρισμού «πάγωσε» ανατιολόγητα τη διοργάνωση των δέμηνων προγραμμάτων κατάρτισης στο επάγγελμα του ξεναγού, αν και βάσει του Ν.4093/2012 υποχρεούνταν να τα πραγματοποιεί τουλάχιστον τρεις φορές το χρόνο. Κατά το ίδιο έτος, αποφάσισε την επαναλειτουργία της Σχολής Ξεναγών, συνδέοντας κατά κάποιο τρόπο τα δύο προγράμματα. Ωστόσο, τα ταχύρρυθμα προγράμματα κατάρτισης στο επάγγελμα του ξεναγού και η επαναλειτουργία της Σχολής Ξεναγών είναι δύο ζητήματα που δεν συνδέονται. Η επαναλειτουργία των σχολών ξεναγών δεν πρέπει να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την πραγματοποίηση των ταχύρρυθμων προγραμμάτων που απευθύνονται σε αποφοίτους Ιστορίας-Αρχαιολογίας. Μάλιστα, η παράλληλη

λειτουργία των δυο, δύναται να καλύψει την τεράστια ζήτηση για ξεναγούς που παρατηρείται στις μέρες μας στην Ελλάδα και να καταπολεμήσει το φαινόμενο της παράνομης ξενάγησης που έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας λόγω της έλλειψης επαγγελματιών ξεναγών.

Οι ενέργειες των αποφοίτων τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας για την επανέναρξη των ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης του Υπουργείου Τουρισμού

Το 2017 ξεκίνησαν μεμονωμένες προσπάθειες και οχλήσεις προς το Υπουργείο Τουρισμού από αποφοίτους Ιστορίας και Αρχαιολογίας για την επανέναρξη των ταχύρρυθμων προγραμμάτων, καθώς ο Ν.4093 του 2012 δεν έπαψε ποτέ να είναι σε ισχύ, χωρίς κάποιο αποτέλεσμα. Τον Δεκέμβριο του 2019 συστάθηκε μια ομάδα από φοιτητές και αποφοίτους των τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με την αμέριστη συμπαράσταση των καθηγητών των αντίστοιχων τμημάτων. Επρόκειτο για μια ομάδα ανεξάρτητη, η δημιουργία της οποίας είχε μοναδικό στόχο την επανέναρξη των δίμηνων ταχύρρυθμων προγραμμάτων στο επάγγελμα του ξεναγού. Τα δίμηνα σεμινάρια απευθύνονταν κυρίως στους αποφοίτους τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας και τους παρείχαν την άδεια του ξεναγού, δηλαδή τη δυνατότητα να ξεναγούν στην Ελλάδα, διότι πληρούν όλες τις προϋποθέσεις για να προβάλλουν τον ελληνικό πολιτισμό. Σήμερα η ομάδα αριθμεί περί τους δύο χιλιάδες συμμετέχοντες από πανεπιστήμια όλης της χώρας, που είναι πτυχιούχοι ή φοιτητές όλων των κύκλων σπουδών (προπτυχιακών και μεταπτυχιακών) των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας.

Επισημαίνεται, ότι μέσω των δίμηνων προγραμμάτων λάμβαναν κάθε χρόνο την άδεια του ξεναγού τουλάχιστον 120 απόφοιτοι Ιστορίας-Αρχαιολογίας και συναφών τμημάτων. Από το 2017 έως το 2022, μετά την αναστολή των εν λόγω προγραμμάτων, ο αριθμός αυτός μειώθηκε δραματικά, καθώς στις Σχολές Ξεναγών εισάγεται κάθε χρόνο μόνο ένα 30% των πτυχιούχων Ιστορίας-Αρχαιολογίας και συναφών τμημάτων, αλλά από όλες τις σχολές της ημεδαπής και αναγνωρισμένες της αλλοδαπής. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι το 2017, όταν άνοιξε ξανά η Σχολή Ξεναγών της Αθήνας, από τους τριανταεπτά επιτυχόντες της σχολής μόνο οι τέσσερις ήταν απόφοιτοι τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας!

Μάλιστα, όσοι απόφοιτοι τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας καταφέρουν να εισαχθούν στη Σχολή Ξεναγών, είναι αναγκασμένοι να ολοκληρώσουν τον υποχρεωτικό διετή κύκλο σπουδών, παρά το γεγονός ότι έχουν επαρκέστατο γνωστικό υπόβαθρο στην ιστορία, την αρχαιολογία, την ελληνική και ευρωπαϊκή τέχνη και πολιτισμό, ήδη από τις προπτυχιακές τους σπουδές. Επίσης, απαλλάσσονται από την παρακολούθηση, όχι όμως από την εξέταση των μαθημάτων της Σχολής Ξεναγών (ΦΕΚ 2532/Β /2017, αρ. 12). Παράλληλα, το

κόστος της διετούς διαμονής στις πόλεις όπου βρίσκονται οι Σχολές Ξεναγών είναι υψηλό για έναν απόφοιτο ΑΕΙ, ο οποίος αναγκάζεται να μετοικήσει για τη δια ζώσης παρακολούθηση των μαθημάτων της Σχολής. Αντίθετα, τα έξοδα διαμονής για την παρακολούθηση των ταχύρρυθμων προγραμμάτων είναι ελάχιστα.

Οι απόφοιτοι των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας είναι επιστήμονες που σπούδασαν επί τέσσερα χρόνια με έξοδα του κράτους και των οικογενειών τους, και αποτελούν ένα σημαντικό και αναξιοποίητο δυναμικό στο νευραλγικό τομέα του ελληνικού πολιτισμού και τουρισμού, ο οποίος έχει ανάγκη ενδυνάμωσης. Αξίζει να σημειωθεί, ότι σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, με τον τεράστιο πολιτισμικό πλούτο, που αποτελεί τουριστικό πόλο έλξης υπερβαίνοντας τους 30 εκατομμύρια επισκέπτες ετησίως⁵, οι επισήμως απασχολούμενοι ξεναγοί είναι 868, βάσει των πιο πρόσφατων στοιχείων του μητρώου ξεναγών του Υπουργείου Τουρισμού (στοιχεία Απριλίου 2024).⁶

Τα πανεπιστημιακά πτυχία που κατέχουν οι απόφοιτοι των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας, τους δίνουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν άριστα στις απαιτήσεις του επαγγέλματος του ξεναγού, δεδομένου ότι τους εξασφαλίζουν και με το παραπάνω το ακαδημαϊκό υπόβαθρο που απαιτείται. Η δίμηνη ταχύρρυθμη κατάρτιση, σε τεχνικά κυρίως (και όχι σε επιστημονικά) θέματα, κρίνεται βάσει του Ν.4093/2012 αλλά και των πιο πρόσφατων αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας (2022-2023) επαρκής για την απόκτηση της άδειας εξασκήσεως του επαγγέλματος.

Μέχρι το έτος 2022 το Υπουργείο Τουρισμού δεν εφάρμοζε τον Ν.4093/2012 και άφηνε στην ανεργία χιλιάδες πτυχιούχους, ανοίγοντας νέες σχολές ξεναγών (Κέρκυρα, Ρόδο, Κρήτη), που απευθύνονται κυρίως σε ΔΕ αποφοίτους. Ωστόσο, οι ανάγκες για ξεναγούς στην αγορά εργασίας δεν καλύπτονται με τη λειτουργία των νέων σχολών ξεναγών. Η παράλληλη λειτουργία των σχολών ξεναγών και των ταχύρρυθμων σεμιναρίων δύναται να καλύψει τις ανάγκες στην τουριστική αγορά εργασίας ώστε να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της παράνομης ξενάγησης στη χώρα μας. Από το 2020 έως το 2023 η συντονιστική ομάδα των απόφοιτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας είχε μια σειρά συναντήσεων με τις ηγεσίες του Υπουργείου Τουρισμού, από τις οποίες λάμβανε συνεχώς διαβεβαιώσεις ότι θα υπάρξει μέριμνα για την επανέναρξη των ταχύρρυθμων προγραμμάτων για τους αποφοίτους των σχολών τους.

Στις 5 Νοεμβρίου του 2020, τα μέλη της ομάδας των αποφοίτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας για τη νομική πλέον

⁵ Βάσει των επίσημων στοιχείων της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) για το έτος 2024, ο αριθμός των τουριστών στη χώρα μας άγγιξε τα 35,8 εκατομμύρια.

https://www.statistics.gr/documents/20181/18409455/TOURISMOS_2024.pdf/a74c5375-87d9-652e-4c11-ce0fa8704769

⁶ Βάσει των επίσημων στοιχείων στο μητρώο ξεναγών του Υπουργείου Τουρισμού.
<https://mintour.gov.gr/ekpaideysi/mitroo-xenagon/>

διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, ζητώντας από το ανώτατο δικαστικό όργανο της χώρας το αυτονόητο: την εφαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας. Με την υπ' αριθμ. 1342/2022 απόφασή του (**Εικ. 4**) το Συμβούλιο της Επικρατείας διακαίωσε τους αποφοίτους των Ιστορικών-Αρχαιολογικών τμημάτων, καθώς η εν λόγω απόφαση όριζε την εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας και παράλληλα την διενέργεια αναδρομικά δεκαπέντε ταχύρρυθμων σεμιναρίων για τα έτη 2017-2021.

Εικ.4. Η καθοριστική για τη συνέχιση των ταχύρρυθμων προγραμμάτων απόφαση του Σ.τ.Ε.

Ακολούθως, δύο μόλις μήνες μετά την εκδίκαση της υπόθεσής στο Σ.τ.Ε. – και ενώ οι απόφοιτοι των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας βρίσκονταν σε αναμονή της απόφασης του Ανώτατου Δικαστηρίου για τη συνέχιση ή μη των δίμηνων σεμιναρίων υποχρεωτικά τρεις φορές κατ' έτος βάσει νόμου – το Υπουργείο Τουρισμού εξέδωσε στις 23 Δεκεμβρίου 2021 τροποποιητική νομοθετική ρύθμιση (Ν.4875/2021) για τα σεμινάρια, βάσει της οποίας «δύνανται να πραγματοποιούνται μέχρι τρεις (3) φορές το χρόνο, λαμβανομένων υπόψη των διαμορφούμενων ανά χρονική περίοδο αναγκών για ξεναγούς στην αγορά εργασίας».⁷ Η ανωτέρω απόφαση του Υπουργείου προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις των πτυχιούχων των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας, καθώς μέχρι το 2017 υλοποιούνταν τουλάχιστον τρία ταχύρρυθμα προγράμματα κατ' έτος.

Εν συνεχεία, η Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξεναγών (ΠΟΞΕΝ), που αποτελεί το επίσημο συνδικαλιστικό όργανο των διπλωματούχων ξεναγών, κατέθεσε τον Δεκέμβριο του 2022 τριτανακοπή⁸ στο Συμβούλιο της Επικρατείας με την οποία

⁷ <https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/nomos-4875-2021-phek-250a-23-12-2021.html>

⁸ Η τριτανακοπή δεν είναι ένδικο μέσο, αλλά ένδικο βοήθημα, που δεν υπόκειται σε ορισμένη προθεσμία, ενώ δεν ασκείται με αυτήν κάποιο ουσιαστικό δικαίωμα, ούτε επιδιώκεται η

ζητούσε την ακύρωση υπ'αριθμ. 1342/2022 απόφασής του που δικαίωσε τους αποφοίτους των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας. Η τριτανακοπή εκδικάστηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας τον Μάιο του 2023 (Σ.τ.Ε., τμήμα Δ', 997/2023) και για ακόμη μια φορά το Σ.τ.Ε. δικαίωσε τους αποφοίτους των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας, εκδίδοντας απορριπτική απόφαση για την τριτανακοπή της ΠΟΞΕΝ.

Η επανέναρξη των ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης και ο νόμος Ν. 5121/2024 (ΦΕΚ Α 106 - 15.07.2024)

Το φθινόπωρο του 2023, έξι χρόνια ύστερα από τη διενέργεια του τελευταίου ταχύρρυθμου προγράμματος (2017), δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο Τουρισμού η πρώτη προκήρυξη δίμηνου προγράμματος κατάρτισης στο επάγγελμα του ξεναγού για αποφοίτους Ιστορίας-Αρχαιολογίας και συναφών τμημάτων. Το πρόγραμμα αφορούσε στην κατάρτιση πενήντα πτυχιούχων συναδέλφων και πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα από το τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ σε συνεργασία με το ΚΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ. του ιδρύματος (**Εικ. 4**).

Εικ.4. Φθινόπωρο 2023. Επανέναρξη ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης στο επάγγελμα του ξεναγού στο τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ.

Έως τον Ιούνιο του 2024 υλοποιήθηκαν τρία επιπλέον ταχύρρυθμα προγράμματα σε Κέρκυρα, Ρέθυμνο και Θεσσαλονίκη. Συνολικά, από τα τέσσερα ταχύρρυθμα προγράμματα που έχουν πραγματοποιηθεί έως σήμερα σε διάφορες πόλεις, έχουν λάβει την άδεια του ξεναγού περίπου διακόσιοι συνάδελφοι Ιστορικοί και Αρχαιολόγοι. Καθοριστική για την επανέναρξη των δίμηνων προγραμμάτων υπήρξε η συνεχής επικοινωνία των διδασκόντων των τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας της χώρας με την ηγεσία του Υπουργείου Τουρισμού.⁹

διάγνωσή του, αλλά η ενέργειά της εξαντλείται στην ανενέργεια ή ακύρωση της απόφασης απέναντι στον τριτανακόπτοντα (βλ. <https://www.areiospagos.gr/nomologia/>)

⁹ Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στην καθηγήτρια αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ, κ. Ευρυδίκη Κεφαλίδου για την αμέριστη συμπαράστασή της καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα των πτυχιού-

Εν κατακλείδι, σταθμός για τη συνέχιση σε τακτική βάση των ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης υπήρξε η δημιουργία ενός σταθερού νομοθετικού πλαισίου με την ψήφιση του Ν. 5121/2024 (ΦΕΚ Α 106 - 15.07.2024) τον Ιούλιο του 2024.¹⁰ Στις παραγράφους 1 έως 7 του άρθρου 42 του κεφαλαίου Ε' που αφορά στην «Αναδιάρθρωση του πλαισίου για την άσκηση του επαγγέλματος του ξεναγού» ορίζεται η υλοποίηση – από δύο (2) έως πέντε (5) φορές ανά έτος – δίμηνων ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης στο επάγγελμα του ξεναγού με απευθείας ανάθεση στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Ελλάδας για αποφοίτους τμημάτων Αρχαιολογίας, Ιστορίας, Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών, Ιστορίας και Εθνολογίας και του τμήματος Μεσογειακών Σπουδών με κατεύθυνση Αρχαιολογίας, πανεπιστημίων της ημεδαπής και αναγνωρισμένων της αλλοδαπής. Με την ολοκλήρωση της παρακολούθησης των ταχύρρυθμων προγραμμάτων οι καταρτισθέντες αποκτούν αυτόματα τη δυνατότητα πρόσβασης στο επάγγελμα του ξεναγού σε ισότιμη βάση με τους αποφοίτους των λοιπών σχολών ξεναγών.

χων των Ιστορικών Αρχαιολογικών τμημάτων για την επανέναρξη των ταχύρρυθμων προγραμμάτων κατάρτισης στο επάγγελμα του ξεναγού. Ο ρόλος της υπήρξε καθοριστικός, καθώς αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη της προσπάθειάς ήδη από τα πρώτα της βήματα (2019).

¹⁰ Νόμος 5121/2024 για την «Ενίσχυση των τουριστικών υποδομών και της τουριστικής εκπαίδευσης, επικαιροποίηση του πλαισίου άσκησης του επαγγέλματος των ξεναγών και των χρονομεριστικών μισθώσεων, ρυθμίσεις τουριστικών φορέων και άλλες διατάξεις για την ενίσχυση του τουρισμού». <https://search.et.gr/el/fek/?fekId=767930>.

Βιβλιογραφία - Ιστογραφία

Νομοθετικές Ρυθμίσεις

https://www.elinyae.gr/sites/default/files/2019-07/222a_12.1359447657359.pdf

<https://search.et.gr/el/fek/?fekId=767930>

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/nomos-4875-2021-phek-250a-23-12-2021.html>

<https://www.areiospagos.gr/nomologia/>

Ιστοσελίδες

<https://aeitei.gr/index.php?year=2023&pedio=1>

<https://www.alfavita.gr/panellinies/422958-i-apaxiosi-ton-filologikon-spydon>

<https://www.protothema.gr/blogs/mihalis-stoukas/article/1403133/i-katarreusi-ton-filosofikon-kai-theologikon-sholon-stin-ellada/>

https://www.statistics.gr/documents/20181/18409455/TOURISMOS_2024.pdf/a74c5375-87d9-652e-4c11-ce0fa8704769

<https://mintour.gov.gr/ekpaideysi/mitroo-xenagon/>

Αρχαιολογία πεδίου ή πεδίο κέρδους;

*Σοφία Δουλκερίδου, Σαβίνα Λίτση, Ασημίνα Παπαθανασίου, Λυδία Τσιαπλέ,
Αργυρώ Τσούμαρη, Ρίτα Χατζή*

Περίληψη

Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο να εξετάσει την εργασιακή πραγματικότητα των έκτακτων και συμβασιούχων αρχαιολόγων σήμερα, να αναδείξει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονται αλλά και τους παράγοντες που οδηγούν στις συνθήκες αυτές. Θα επιχειρήσει μια ερμηνεία όλων των παραπάνω και θα παραθέσει σκέψεις και προβληματισμούς για τη στάση του αρχαιολόγου σήμερα.

Οι μέχρι σήμερα διαμορφωμένες συνθήκες είναι λίγο έως πολύ γνωστές. Παρ' όλα αυτά, θα επιχειρηθεί εδώ μια σύντομη αναφορά. Από τη μία, αρχαιολόγοι που ταλαντεύονται μεταξύ σύμβασης και ανεργίας, που εξαναγκάζονται σε εξάμηρη εργασία και υπερωρίες, χωρίς την τήρηση μέτρων υγιεινής και ασφάλειας, «έρμαιο» του κάθε ασύδοτου εργοδότη, ο οποίος κλείνει το μάτι όταν κάποια αρχαιότητα εντοπιστεί ή, σε άλλες περιπτώσεις, απειλεί ή «ενημερώνει» ότι στο έργο του δεν υπάρχουν αρχαία. Από την άλλη, μία Αρχαιολογική Υπηρεσία τραγικά υποστελεχωμένη, η οποία ολοφάνερα δεν είναι σε θέση να ελέγξει και να επιβλέψει όλα αυτά τα έργα. Αυτή η εργασιακή ανασφάλεια αποτυπώνεται και στις υπόλοιπες πτυχές της εργασιακής ζωής: άδειες τοκετού και λοχείας, άδειες ανατροφής τέκνου κλπ, ειδικά για τις γυναίκες αρχαιολόγους, απαίτηση εξειδικεύσεων, κατακερματισμός των πτυχίων μας και τελικά της επιστήμης της Αρχαιολογίας συνολικά.

Μεγάλοι επιχειρηματικοί όμιλοι ή άλλες κερδοφόρες ΜΚΟ υποκαθιστούν ολόκληρες υπηρεσίες τους Υπουργείου Πολιτισμού. Τέτοια παραδείγματα είναι οι εκδόσεις καταλόγων δημόσιων μουσείων από το ίδρυμα Λάτση,¹¹ τα έργα που αναλαμβάνει το Διάζωμα και άλλοι φορείς, ακόμα και το ξεπούλημα έργων αναστήλωσης σε εταιρίες. Ο πολιτισμός αποτελεί «κανονικό αποπαίδι» του κρατικού προϋπολογισμού, όπως άλλωστε προκύπτει και από τα κονδύλια που διατίθενται τα τελευταία χρόνια,¹² αναδεικνύοντας ξεκάθαρα ότι στην επίσημη πολιτιστική πολιτική, ο πολιτισμός αποτελεί περιττή πολυτέλεια και πεταμένα λεφτά για το κράτος. Ακόμα και τα νομοθετήματα που πέρασαν το προηγούμενο διάστημα, από όλες τις κυβερνήσεις, ενισχύουν την εμπορευματοποίηση του τομέα, με πιο πρόσφατο το νόμο που μετέτρεψε τα μεγαλύτερα Μουσεία της

¹¹ <https://www.latsis-foundation.org/ell/e-library>

¹² ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ (minfin.gov.gr), Προϋπολογισμός 2024: Τι δείχνει η Εισηγητική Έκθεση - Τα κυριότερα σημεία - CNN.gr

χώρας σε Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ),¹³ προωθώντας την επιχειρηματική τους δράση ώστε να είναι αυτάρκη και αυτοχρηματοδοτούμενα και όχι «παθητικός δέκτης των κρατικών εσόδων». Στη Θεσσαλονίκη, μάλιστα, που φιλοξένησε τους Αρχαιολογικούς Διαλόγους τη χρονιά αυτή, υπάρχει η εμπειρία των αποτελεσμάτων αυτής της «μεταρρύθμισης» τόσο στην περίπτωση του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού όσο και στην περίπτωση του Λευκού Πύργου που υπολειτουργούν εξαιτίας της έλλειψης προσωπικού. Είναι πολύ πρόσφατες οι συστάσεις της Υπουργού, η οποία επικαλούμενη το γεγονός ότι το καλοκαίρι μετά τις 17.00 η επισκεψιμότητα σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία είναι μηδενική, κάλεσε τα μουσεία που είναι πλέον ΝΠΔΔ και δεν υπάγονται στην ευθύνη του Υπουργείου Πολιτισμού, να αναθεωρήσουν τις ώρες λειτουργίας τους, ώστε να είναι πιο «επωφελείς».¹⁴

Αυτή η συνθήκη συναντάται σήμερα σε όλη την επικράτεια. Σε κάθε περιοχή πραγματοποιούνται ελάχιστα έργα βιτρίνας, τα οποία «προσελκύουν» τους επισκέπτες και όλα τα υπόλοιπα αφήνονται στην τύχη τους μέχρι να πέσουν. Το πάζλ συμπληρώνεται. Η υποστελέχωση των υπηρεσιών, η έλλειψη μόνιμου προσωπικού, οι εξειδικεύσεις και ο κατακερματισμός των πτυχίων μας, οι καθυστερήσεις πληρωμών και τα διάφορα «προβλήματα» στα έργα δεν είναι διοικητικά θέματα, αλλά μια μεθόδευση για απαξίωση του Πολιτισμού, ώστε να γίνει ακριβό εμπόρευμα για λίγους και πεδίο κερδοφόρας επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αυτή η πολιτική της εμπορευματοποίησης, θα επιφέρει ακόμα μεγαλύτερο πλήγμα στην αρχαιολογική επιστήμη και στην έρευνα, τη μελέτη και τον εμπλουτισμό της από ανασκαφές που θα υποβαθμίζονται, στο όνομα της αναζήτησης χορηγών.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, δεν αποκλείεται να ενταθεί η επιχειρηματική δραστηριότητα με την εμφάνιση «αρχαιολογικών εταιρειών», ο οποίες θα αναλαμβάνουν να φέρουν σε πέρας την επίβλεψη ή ανασκαφή σε διάφορα έργα. Εξάλλου, στο πεδίο της συντήρησης και αναστήλωσης οι εταιρείες αυτές δραστηριοποιούνται πολλά χρόνια τώρα στο χώρο. Τα παραδείγματα από χώρες της Ευρώπης ενδεχομένως αποκαλύπτουν το μέλλον και των εργασιακών συνθηκών στην Ελλάδα. Αρχαιολόγοι-μάνατζερς, ελεύθεροι επαγγελματίες, σε πολλές περιπτώσεις χωρίς καν υποτυπώδη οργάνωση, να διαπραγματεύονται σε προσωπικό επίπεδο με τον εργοδότη τον μισθό τους, που για νέους επιστήμονες χωρίς προϋπηρεσία μπορεί να ξεκινάει από 4 ευρώ/ώρα, χωρίς Συλλογικές Συμβάσεις και έχοντας απέναντί τους εταιρίες-κολοσσούς.¹⁵

¹³ ν. 5021/2023 ΦΕΚ Α 31/16.02.2023.

¹⁴ Απάντηση της Υπουργού Πολιτισμού στην με αριθμό 1105/11-6-2024 επίκαιρη ερώτηση του Βουλευτή Α΄ Θεσσαλονίκης της Κοινοβουλευτικής Ομάδας «Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας», κ. Ιωάννη Δελή, προς την Υπουργό Πολιτισμού, με θέμα: «Υπολειτουργεί το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης». Πρακτικά Βουλής, Κ΄ περίοδος Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, Σύνοδος Α΄, Συνεδρίαση ΠΝΒ΄. Σελ. 17199-17200.

¹⁵ <https://www.prospects.ac.uk/job-profiles/archaeologist>, προφορική μαρτυρία συναδέλφου.

Από τα παραπάνω, αναδεικνύεται η ανάγκη μιας στελεχωμένης με μόνιμο προσωπικό όλων των ειδικοτήτων Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, η οποία θα διενεργεί τις σωστικές ανασκαφές με τους όρους που απαιτούνται, ώστε να προωθείται η έρευνα, η μελέτη και δημοσίευση των αποτελεσμάτων, να ευνοείται η συστηματική μελέτη που θα παράγει νέα δεδομένα, νέα γνώση, που θα συντηρεί τους αρχαιολογικούς χώρους, που θα εξασφαλίζει την απρόσκοπτη λειτουργία αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, ώστε να είναι ανοιχτοί στην κοινωνία, στα σχολεία, στον επισκέπτη. Ο πολιτισμός, κατά την άποψή μας, είναι απαραίτητο στοιχείο στη ζωή του ανθρώπου, για την καλλιέργεια νόησης, συναισθήματος και βούλησης, είναι συλλογικό κοινωνικό δημιούργημα και άρα κοινωνικό αγαθό και όχι εμπόρευμα και προϊόν επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Πως θα το πετύχουμε;

Κατά τη γνώμη μας, η στόχευση μας ως εργαζομένων θα πρέπει να είναι η διεκδίκηση για άμεση αύξηση των κονδυλίων για τον Πολιτισμό, για στελέχωση του Υπουργείου Πολιτισμού με εργαζόμενους όλων των ειδικοτήτων, πρόσβαση όλων στην πολιτιστική κληρονομιά, ελεύθερη πρόσβαση σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, κατάργηση κάθε επιχειρηματικής δραστηριότητας στον τομέα του Πολιτισμού, αποκλεισμό των χορηγών και ΜΚΟ και εξασφάλιση των εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων όλων των εργαζομένων με Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες μας.

Οι εργασιακές συνθήκες που βιώνουμε ως αρχαιολόγοι πεδίου συχνά μας προβληματίζουν και μας κάνουν να αναρωτιόμαστε: τι πραγματικά χρειαζόμαστε για να υπηρετήσουμε την επιστήμη μας με σεβασμό προς το επάγγελμά μας, τα εργασιακά μας δικαιώματα και το κοινωνικό σύνολο;

Τότε ερχόμαστε αντιμέτωποι με κάποια διλήμματα. Να δεχθούμε τις υπερωρίες και την εργασία τα Σάββατα; Να ετοιμάζουμε τις αναφορές μας στον μη εργάσιμο και (υποτίθεται) ελεύθερο χρόνο μας; Να δεχτούμε να δουλεύουμε χωρίς τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας με κίνδυνο την ασφάλεια μας ή ακόμα και την ζωή μας στους εργοταξιακούς χώρους; Να δεχτούμε να δουλεύουμε ανασφάλιστοι και να κάνουμε εκπτώσεις στην μισθοδοσία μας; Πως οφείλουμε να απαντήσουμε στην εντατικοποίηση της εργασίας και στη δημιουργία άθλιων συνθηκών δουλειάς, που αποτελούν τις αιτίες για την έξαρση των εργοδοτικών εγκλημάτων στους χώρους εργασίας; Πώς να σταθούμε απέναντι στις πιέσεις που δεχόμαστε ώστε να μην ακολουθούμε την σωστή μεθοδολογία στο πεδίο για τον προληπτικό έλεγχο, την διερεύνηση και την διάσωση των αρχαιολογικών ευρημάτων;

Σε όλα τα παραπάνω οφείλουμε να πούμε σθεναρά όχι. Να αντισταθούμε στις πιέσεις του κράτους, των εργολάβων και των επενδυτών για οποιαδήποτε έκπτωση, υποτίμηση, υποβάθμιση και απαξίωση του επαγγέλματος μας και του επιστημονικού του περιεχομένου, στις υποχωρήσεις από τα αναφαίρετα εργασια-

ακά μας δικαιώματα. Σε όλα τα παραπάνω διλήμματα να απαντήσουμε διαλέγοντας τον δύσκολο δρόμο της συλλογικής διεκδίκησης, γιατί μόνο αυτός, μακροπρόθεσμα, μπορεί να εξασφαλίσει ότι δεν θα «σαρωθούν» τα οποία κεκτημένα και θα έχουμε και νέες κατακτήσεις για τον κλάδο μας. Μόνο μέσω αυτού του δρόμου μπορούμε να ελπίζουμε στην νίκη του Πολιτισμού απέναντι στην βαρβαρότητα της Ανάπτυξης.

Οι αντίρροπες δυνάμεις της εγχώριας διαδικασίας αρχαιολογικής παραγωγής ως αιτία μετατροπής του συμβασιούχου αρχαιολόγου σε «έκτακτο».

Κλέα Δαραβίγκα

Περίληψη

Η αρχαιολογική επιστήμη θεσμοθετείται στην Ελλάδα την ίδια χρονική περίοδο με την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους στις αρχές του 19ου αι., γεγονός που υπήρξε καταλυτικό για την ιδεολογική της πλαισίωση και τον τρόπο οργάνωσης του θεσμικού φορέα της, την Αρχαιολογική Υπηρεσία. Παρότι οι κοινωνικό-πολιτικές συνθήκες στη χώρα τροποποιηθήκαν έκτοτε πλήρως, το ιδεολογικό καταστατικό της επιστήμης και οι απορρέουσες πρακτικές της αρχαιολογικής κοινότητας παρέμειναν αμετάβλητες. Διαμορφώθηκε επομένως μια οξύμωρη αρχαιολογική συνθήκη, η οποία ευθύνεται τόσο για την κοινωνική αποσύνδεση της αρχαιολογικής διαδικασίας όσο και για τα σημερινά καθοριστικά χαρακτηριστικά των εκτάκτων αρχαιολόγων στη χώρα. Η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει στην ανάδειξη του ιδεολογικού πόλου επιρροής στην ελληνική αρχαιολογική παραγωγή ως βασικό στοιχείο της διαφοροποίησης των εκτάκτων αρχαιολόγων από άλλες ομάδες επισφαλώς εργαζομένων, θεωρώντας ότι αυτό αποτελεί προϋπόθεση για μια δυνητική ανατροπή της μεθοριακής μας συνθήκης.

